

**Östergötlands förbund
Pohjanmaan liitto**

**Pohjanmaan maakuntaohjelma
2018–2021**

Hyväksytty maakuntavaltuustossa 15.11.2017

Tiivistelmä

Pohjanmaan maakuntaohjelma 2018–2021 perustuu pitkän aikavälin maakuntasuunnitelmaan, joka hyväksyttiin vuonna 2014 osana Pohjanmaan maakuntastrategiaa. Maakuntasuunnitelman tavoitteena on, että vuonna 2040 Pohjanmaa on kilpailukykyinen alue, jossa väestö voi hyvin ja jossa on hyvä elinympäristö. Maakuntaohjelma rakentuu näiden päätavoitteiden ja niiden pohjalta rakennettujen kehittämiskokonaisuuksien varaan (kuvassa). Lisäksi maakuntaohjelmassa nostetaan esiin neljä kärkiteemaa, joiden edistämiseen erityisesti panostetaan maakuntaohjelmakauden aikana. Kärkiteemoja ovat 1) Elinvoimaa yrityksille, 2) Kaikki mukaan, 3) Resurssiviisas yhteiskunta sekä 4) Palveluja jokaisen tarpeisiin.

Sisältö

1	Johdanto.....	4
1.1	Maakunnan suunnittelujärjestelmä.....	4
1.2	Maakuntaohjelman tarkoitus.....	4
1.3	Maakuntaohjelman valmisteluprosessi	5
1.4	Maakunnan tahtotila	6
1.5	Maakuntaohjelman läpileikkaavat teemat	7
2	Maakunnan kehittämisen toimintaympäristö	9
2.1	Maakunnan erityispiirteet	9
2.2	Aluetalouden muutosjoustavuus Pohjanmaan seuduilla	13
3	Kilpailukykyinen alue.....	21
3.1	Kehittämisen lähtökohdat.....	21
3.2	Kehittäminen maakuntaohjelmakaudella.....	23
	Kärkiteema 1: Elinvoimaa yrityksille	25
4	Hyvinvoiva väestö	28
4.1	Kehittämisen lähtökohdat.....	28
4.2	Kehittäminen maakuntaohjelmakaudella.....	30
	Kärkiteema 2: Kaikki mukaan	31
5	Hyvä elinympäristö	34
5.1	Kehittämisen lähtökohdat.....	34
5.2	Kehittäminen maakuntaohjelmakaudella.....	35
	Kärkiteema 3: Resurssiviisas yhteiskunta	37
6	Uuden maakunnan palvelujen kehittäminen.....	39
	Kärkiteema 4: Palveluja jokaisen tarpeisiin	39
7	Valtion panostusta vaativat kokonaisuudet.....	41
8	Maakuntaohjelman vaikutukset, seuranta ja rahoitus	43
8.1	Vaikutukset maakunnan eri osissa.....	43
8.2	Vaikutusten arviointi	43
8.3	Seuranta	43
8.4	Rahoitus	46

Liite 1. Pohjanmaan maakunnan tärkeimmät liikenne- ja logistiikkahankkeet

Liite 2. Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 arvioidut vaikutukset

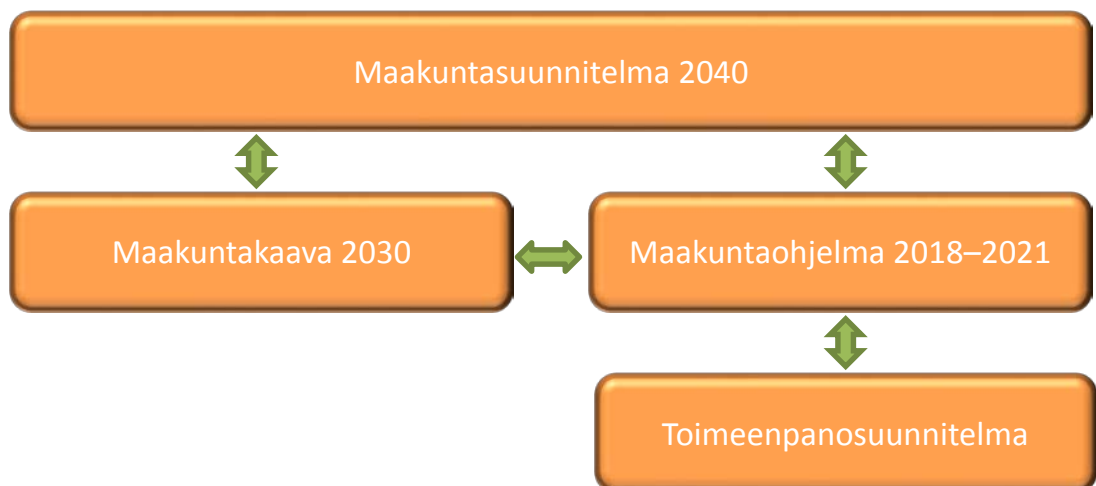
Liite 3. Maakuntaohjelman rahoitus: Alueella päätettävissä oleva rahoitus

1 Johdanto

1.1 Maakunnan suunnittelujärjestelmä

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaan maakunnan liiton tehtävänä on maakunnan suunnittelu. Maakunnan suunnitteluun kuuluvat **maakuntasuunnitelma**, alueiden käyttöä ohjaava **maakuntakaava** ja alueellinen kehittämisohjelma. Pitkän aikavälin maakuntasuunnitelmassa osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys, ja se ohjaa maakuntakaavan ja keskipitkän aikavälin maakuntaohjelman laadintaa.

Maakunnan liitto laatii myös määräaikaisen **maakuntaohjelman**. Se sisältää maakunnan mahdollisuuksiin, tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, kuvauksen maakunnan kehittämisen kannalta keskeisistä hankkeista ja muista olennaisista toimenpiteistä, kuvauksen laadittavista yhteistyösopimuksista tavoitteiden saavuttamiseksi ja tarvittaessa määrittelyn alueen kuntien yhteistyöalueista sekä suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi (laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista 7/2014). Maakuntaohjelmaa tarkennetaan joka toinen vuosi laadittavalla **toimeenpanosuunnitelmalla**.

Kuva 1 Maakunnan suunnittelujärjestelmä

1.2 Maakuntaohjelman tarkoitus

Maakuntaohjelma sisältää maakunnan kehittämistahdon. Sen tavoitteena on maakunnan toimijoiden yhteisen kehittämisnäkökuvan vahvistaminen sekä kehittämisen voimavarojen suuntaaminen strategisiin kohteisiin. Lisäksi tavoitteena on parantaa valtion toimenpiteiden kohdentamista maakunnallisiin kehittämiskokonaisuuksiin sekä tehostaa valtion ja kuntien määrärahojen käyttöä.

Maakuntaohjelmaan sisällytetään tavoitteita ja toimenpiteitä, joiden edistäminen edellyttää maakunnallista tai muuta laajaa yhteistyötä. Maakuntaohjelman ulkopuolelle voi siis jäädä suuria ja tärkeitäkin asioita, jos niiden edistäminen ei vaadi laajaa yhteistyötä tai jos edistäminen ei ole ajankohtaista.

Vaikka maakuntaohjelma on laadittu vuosille 2018–2021, voi vuonna 2018 valittava uuden maakunnan valtuusto halutessaan tarkistaa sitä jo aiemmin.

1.3 Maakuntaohjelman valmisteluprosessi

Maakuntaohjelma valmisteltiin avoimella ja vuorovaikutteisella prosessilla, johon viranomaisilla, asiantuntijoilla, elinkeinoelämällä, tiedeyhteisöillä, kansalaisjärjestöillä sekä muilla toimijoilla oli mahdollisuus tuoda omat näkemyksensä. Valmistelun alkuvaiheessa laadittiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma, jossa valmisteluprosessi kuvattiin ja kerrottiin, kuinka valmisteluun voi vaikuttaa. Valmisteluun sisältyi myös ns. SOVA-lain mukainen (200/2005) ympäristövaikutusten arviointi.

Valmistelun tavoitteena oli päivittää Pohjanmaan maakuntaohjelma 2014–2017 tarvittavin osin. Näin ollen valmisteluprosessi oli aikaisempiin valmistelukierroksiin verrattuna selvästi kevyempi ja lyhempi, eikä laajamittaista teemaryhmätyöskentelyä tällä kertaa järjestetty. Keskeisten sidosryhmien vaikutusmahdollisuudet varmistettiin työpajojen, neuvottelujen, verkkokyselyn ja sähköisen kommentoinnin avulla. Alueen kunnille lähetettiin kirjallinen aineistopyyntö. Valmistelussa olivat entistä tiiviimmin mukana ne toimijat, joiden varaan uuden maakunnan organisaatio aluekehittämisen osalta rakentuu. Pohjanmaan liiton, Pohjanmaan ELY-keskuksen, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen ja Pohjanmaan TE-toimiston edustajista koostuva MAKO-työryhmä vastasi erityisesti maakuntaohjelmaan sisältyvien kärkiteemojen valmistelusta.

Maakuntaohjelman valmistelu kytkettiin tiiviisti muihin alueella käynnissä oleviin valmisteluprosesseihin, kuten maakuntauudistukseen, uuden maakuntakaavan valmisteluun sekä älykkään erikoistumisen strategian päivittämiseen. Maakuntaohjelman valmistelussa huomioitiin voimassa oleva alueiden kehittämisen lainsäädäntö, valtioneuvoston päättämät alueiden kehittämisen tavoitteet sekä työ- ja elinkeinoministeriön ohjeistus. Lisäksi valmistelussa hyödynnettiin tärkeimpiä EU:n sekä kansallisen ja alueellisen tason kehittämissuunnitelmia ja -strategioita, infrastruktuurihankkeiden suunnitelmia sekä maakunnallisen ennakointityön ja maakuntaohjelman 2014–2017 arvioinnin tuloksia.

Maakuntaohjelman valmisteluprosessi on kuvattu tarkemmin osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa, joka on luettavissa osoitteessa www.obotnia.fi/aluekehitys/ohjelmatyo.

1.4 Maakunnan tahtotila

Tämä maakuntaohjelma perustuu voimassa olevaan Pohjanmaan maakuntasuunnitelmaan 2040, joka hyväksyttiin vuonna 2014 osana maakuntastrategiaa. Maakuntasuunnitelman mukaan Pohjanmaan yhteistä tahtoa kehityksen suunnasta kuvaa seuraava visiolause:

Uuden energian Pohjanmaa

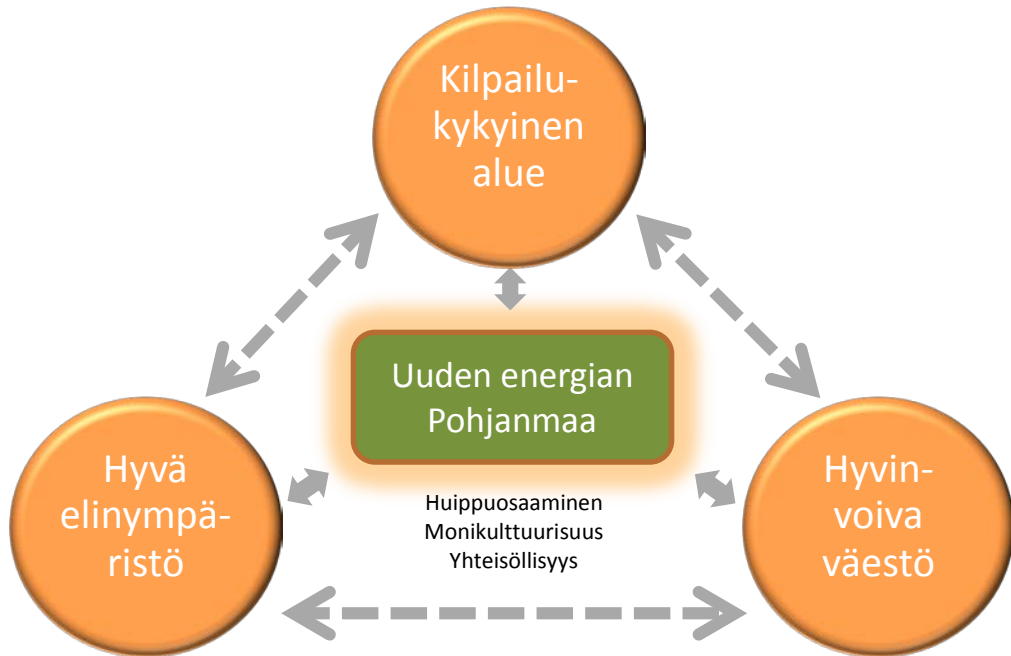
Energiaa huippuosaamisesta, monikulttuurisuudesta ja yhteisöllisyydestä

Visiossa näkyy vahvasti **energia**-teema. Se viittaa sekä vahvaan energiateknologian ja uusiutuvan energian osaamiseen että energiseen toimintatapaan ylipäätään. Energisyys on Pohjanmaalle tunnusomaista, ja se kuvaa innostusta ja asennoitumista oman maakunnan kehittämiseen kaikilla yhteiskunnan aloilla. Energisyys näkyy **huippuosaamisena, monikulttuurisuutena ja vahvana yhteisöllisyytenä**, jotka puolestaan ovat tärkeitä maakunnan menestystekijöitä. Niiden merkitys tulee kehittämistyössä tiedostaa.

Maakuntasuunnitelman tavoitteena on, että vuonna 2040 maakunnassa on

- hyvinvoiva väestö
- hyvä ja turvallista asua ja elää koko maakunnan alueella
- monipuolinen elinkeinoelämä kaikissa maakunnan osissa
- vahva tutkimus- ja koulutusosaaminen
- kansainvälinen toimintaympäristö ja asenne
- ennakkoluuloton ja yrittäjämäinen asenneilmapiiri
- vahva yhteisöllisyys
- suvaitsevainen ja monikulttuurinen ilmapiiri
- monipuolinen kulttuuritoiminta ja elävä kulttuuriperintö
- hiilidioksidineutraali sähkön- ja lämmöntuotanto sekä liikenne
- omavarainen ja uusiutuvaan energiaan pohjautuva energiantuotanto
- puhdas ympäristö ja monimuotoinen luonto.

Edellä olevat tavoitteet voidaan tiivistää seuraavaan lauseeseen: **Vuonna 2040 Pohjanmaa on kilpailukykyinen alue, jossa väestö voi hyvin ja jossa on hyvä elinympäristö.** Tästä voidaan johtaa Pohjanmaan kehittämisen kolme päätavoitetta, jotka on esitetty kuvassa 2.

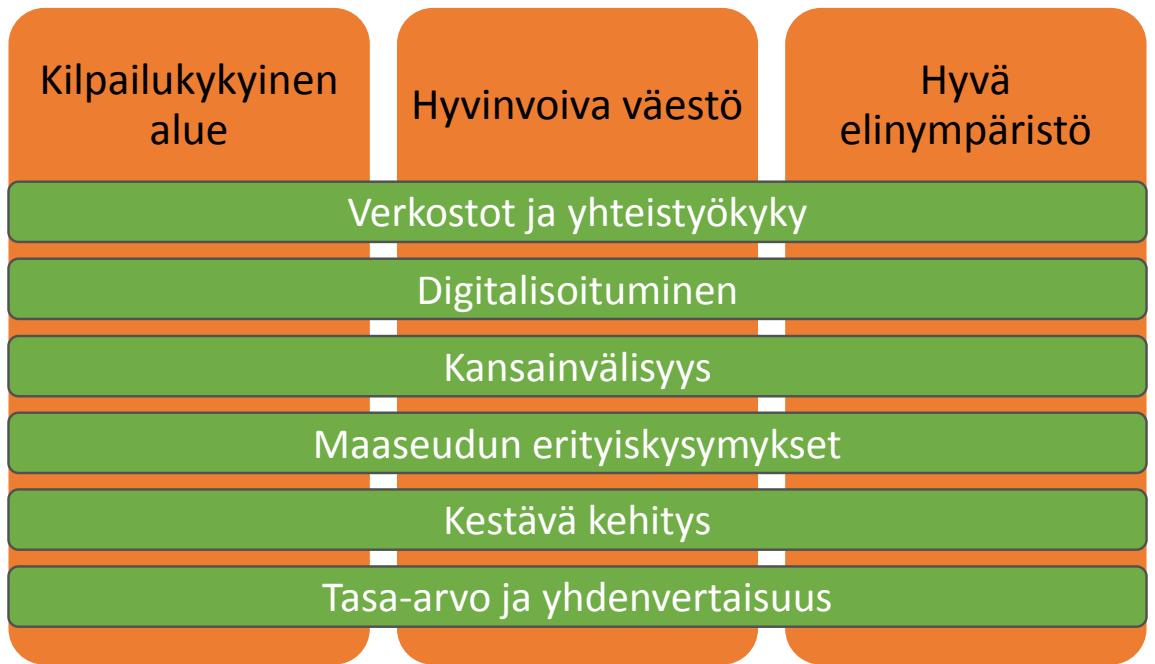

Kuva 2 Maakunnan kehittämisen visio ja kolme päätavoitetta

Maakuntasuunnitelmaan voit tutustua osoitteessa
www.obotnia.fi/aluekehitys/ohjelmatyo/

1.5 Maakuntaohjelman läpileikkaavat teemat

Tässä maakuntaohjelmassa läpileikkaavina teemoina ovat jo edellisessä ohjelmassa esiin nostetut verkostot ja yhteistyökyky, kansainvälisyys, maaseudun erityiskysymykset, kestävä kehitys sekä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Lisäksi digitalisoituminen nostetaan uudeksi läpileikkaavaksi teemaksi, sillä digitalisoituminen on yksi vahvimista toimintaympäristöä muuttavista megatrendeistä (kuva 3). Läpileikkaavat teemat otetaan huomioon kaikessa kehittämissä.

Kuva 3 Maakuntaohjelman läpileikkaavat teemat

2 Maakunnan kehittämisen toimintaympäristö

2.1 Maakunnan erityispiirteet ¹

Väestö

Pohjanmaa on noin 180 000 asukkaan maakunta Suomen länsirannikolla. Pohjanmaalla on kaksi vahvaa kaupunkiseutua Vaasan ja Pietarsaaren ympärillä. Etelässä tärkeimpiä keskuksia ovat Kristiinankaupunki, Kaskinen ja Närpiö. Vetovoimaisia aluekeskuksia ympäröivät elinvoimaiset kylät ja harvaanasuttua seutua on vähän. Vaikka asutus on hiljalleen keskittynyt yhä enemmän kaupunkeihin ja maaseututaajamiin ja kylärakenne on harventunut, voidaan Pohjanmaan maaseutua edelleen pitää varsin elinvoimaisena.

Väestön määrän kehitys on Pohjanmaalla ollut 2000-luvulla selvästi positiivista, ja maakunnan väkiluku on kasvanut yli 8 000 henkilöllä. Vuonna 2016 väkiluku kuitenkin notkahti hieman ensimmäisen kerran sitten vuoden 2002. Väkiluvun vähenemisen arvioidaan kuitenkin olevan tilapäistä ja kääntyvän jälleen kasvuksi, kun talouden positiivinen vire vahvistuu. Pohjanmaan väkilukua kasvattavat syntyvyys ja maahanmuutto. Maan sisäisessä muuttoliik- keessä maakunta menettää asukkaita jatkuvasti.

Väestörakenteen osalta Pohjanmaan erityispiirteenä on tasavahvan kaksikielisyyden lisäksi monikielisyys. Ruotsin ja suomen lisäksi maakunnassa puhutaan yli 100 muuta kieltä. Maakunnassa onkin pitkät perinteet maahanmuutossa. Muualta tulleiden suuri määrä näkyy katukuvassa ja luo kansainvälistä ja suvaitsevaista tunnelmaa, mikä nousee monesti positiivisenä tekijänä esiin seutujen vetovoimamittauksissa. Monikielisyys on vetovoimatekijä ja vahvuus, joka antaa kilpailuetua maakunnan kansainvälisille yritysille.

Pohjanmaan väestön ikärakenne on tällä hetkellä hieman heikompi kuin koko maassa keskimäärin. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan työikäisen väestön määrä laskee Pohjanmaalla kuitenkin vain vuoteen 2020 saakka, kun se koko maassa jatkaa laskuaan aina 2030-luvulle asti. Myös ikääntyneiden määrä kasvaa suhteessa hitaammin kuin koko maan tasolla. Väestöennusteen mukaan Pohjanmaan huoltosuhte onkin vuonna 2040 yksi maan parhaimmista.

Pohjanmaan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden tila on suhteellisen hyvä. Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Yksi tärkeimmistä väestön hyvinvointia edistävästä ja syrjäytymistä ehkäisevästä tekijöistä on työ. Pohjanmaalla on jo pitkään ollut muuhun maahan verrattuna korkea työllisyys ja alhainen työttömyys. Huolestuttavaa kuitenkin on, että nuorten ja maahanmuuttajien työttömyys sekä pitkäaikaistyöttömyys ovat olleet tällä vuosikymmenellä jatkuvassa kasvussa.

¹ Kattavampi analyysi maakunnan erityispiirteisiin ja toimintaympäristöön liittyvistä vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhista on luettavissa maakuntasuunnitelmasta osoitteessa www.obotnia.fi/aluekehitys/ohjelmatyo/.

Pohjanmaan väestö on sosiaalisesti aktiivista. Jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai hengellisen yhteisön toimintaan aktiivisesti osallistuvien osuus on selvästi korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Tämä näkyy vilkkaana yhdistys- ja kulttuurielämänä. Yhdessä toimiminen luo verkostoja ja luottamusta eli sosiaalista pääomaa, joka luetaan yhdeksi Pohjanmaan keskeisistä vahvuuksista.

Elinkeinoelämä ja osaaminen

Pohjanmaan elinkeinorakenne on samanaikaisesti sekä monipuolinen että pitkälle erikoistunut. Koko maan elinkeinorakenteeseen verrattuna tuotanto painottuu erityisesti teollisuuteen ja alkutuotantoon. Teollisuuden osuus arvonlisäyksestä on maakuntien välisessä vertailussa selvästi suurin, kun taas yksityisten palveluiden osuus on vertailun pienin. Teollisuuden työpaikkarakennetta dominoivat energiateknologiakeskittymän keskeiset toimialat (kone ja laite, sähkölaite ja perusmetalli), joilla työskentelee noin puolet maakunnan teollisuusyritysten henkilöstöstä. Muita teollisuuden suurimpia työllistäjäaloja ovat metsäteollisuus, elintarviketeollisuus, kemianteollisuus sekä kulkuneuvojen valmistus.

Pohjanmaan teollisuudella on suuri merkitys koko maan hyvinvoinnille. Maakunnassa toimii monia kansainvälisiä suuryrityksiä, joiden markkina-alueena on koko maailma. Viennin osuus teollisuuden liikevaihdosta vaihtelee 70 ja 80 prosentin välillä. Tuotanto perustuu korkeaan teknologiaan ja osaamiseen, ja teollisuustuotannon jalostusarvo per asukas on maakuntien välisessä vertailussa korkein.

Teollisuuden lisäksi myös alkutuotannon osuus on Pohjanmaalla selkeästi korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Kaikki maatalouden tuotantosunnat esiintyvät alueella, mutta erityisen tärkeitä ovat maidontuotanto, turkistarhaus, lasinalaistuoanto ja perunanviljely. Näihin tuotantosuuntiin on investoitu voimakkaasti viime vuosina. Maamme turkistarhoista suurin osa sijaitsee Pohjanmaalla ja ala työllistää suoraan noin tuhat henkilöä.

Pohjanmaan maaseutu on edelleen varsin elinvoimainen ja sen elinkeinoelämä perustuu kahteen kärkeen: suurten tilojen rinnalla toimivat maaseudun erikoistuneet mikrokluusterit. Uudet liiketoiminnan mahdollisuudet nousevat maaseudulla mm. elintarvike-, hyvinvointi- ja luovilta aloilta. Elintarvikeala voi kehittyä hyödyntämällä luomu- ja lähiruokatrendien nousua. Hyvinvointialalla on väestön ikääntymisen takia tilausta uudenlaisille ennaltaehkäiseville ja kuntouttaville hyvinvointipalveluille, jotka liittyvät luontoon ja maaseutuympäristöön. Luovien alojen liiketoiminnalla on hyvät kehittymismahdollisuudet myös maaseudulla, jossa kasvupotentiaalia on esimerkiksi musiikki- ja media-alalla.

Elinvoimaisen elinkeinoelämän keskeinen resurssi on osaava työvoima. Tästä näkökulmasta maakunnan vahvuutena on se, että maakunnassa toimivat seitsemän korkeakouluyksikköä tarjoavat monipuolisia koulutusmahdollisuuksia ja houkuttelevat nuoria ihmisiä maakuntaan. Korkeakoulutettujen osuus väestöstä on maakuntien välisen vertailun kärkipäässä. Toisaalta Pohjanmaalla on pulaa erityisesti teknisen alan ja sosiaali- ja terveystieteiden koulutuspaikoista. Myös yhteisen korkeakoulupoliittisen vision ja tahtotilan puute voidaan nähdä osavaan työvoimaan liittyvänä heikkoutena.

Liikennejärjestelmä

Yhtenä maakunnan menestystekijänä voidaan pitää verrattain kattavaa liikenneverkkoa. Maakunnan liikenteellinen sijainti ja mahdollisuudet hyödyntää eri kuljetusmuotoja luovat hyvät puitteet elinkeinoelämälle. Satamien ja kahden lentoaseman ansiosta maakunnasta on toistaiseksi hyvät yhteydet ulkomaille. Tietoliikenteen osalta Pohjanmaa on maan kärkeä, sillä 75 prosentilla kotitalouksista on saatavilla nopea laajakaistayhteys (vähintään 100 Mbit/s).

Toisaalta maakunnan liikenneyhteyksissä on myös merkittäviä ongelmakohtia. Maantielikenteen osalta on tärkeä kiirehtiä maakunnan pääväylien (vt 3 ja vt 8) parantamista nykyvaatimusten ja -tarpeiden mukaisiksi. Merkittävä haaste on myös alemman tieverkon kunnan heikkeneminen erityisesti maaseudulla. Alemmalla tieverkolla oleellista on turvata etenkin elinkeinoelämälle tärkeimpien sekä päivittäistä liikennöintiä vaativien teiden kunto.

Raideliikenteessä pääradan osalta ongelmana on kapasiteetin riittämättömyys etenkin Seinäjoki–Tampere välillä. Vaasan radalle ja muille rataosuuksille tulee rakentaa junien kohtauspaikkoja ja liikennejärjestelyin vähentää tasoristeysten määrää sekä parantaa tasoristeysten turvallisuutta puomien tai valo-ohjauksen avulla. Lisäksi Vaasan satamaradan kulku läpi kaupungin keskustan on merkittävä paikallinen ongelmakohta. Seinäjoki–Kaskinen-radana ongelmana ovat radan heikko kunto ja tasoristeysten suuri määrä. Radan kunto on hyvin kriittinen tekijä Suupohjan rannikkoseudun ja koko radanvarren elinkeinoelämälle. Rata vaatii välittömiä parantamistoimenpiteitä. Pietarsaaren satamaraitteen ongelmana on suurteollisuuden ja sataman raideliikenteen tarvitseman ratapihan hankala sijainti. Pännäisten kolmioraitteen rakentaminen vuodesta 2018 alkaen parantaa kuitenkin oleellisesti liikennettä Pietarsaaren satamaradalla.

Merikuljetusten ja satamien merkitys on maakunnalle suuri. Pohjanmaalla on neljä syväsatamaa, jotka sijaitsevat Pietarsaassa, Vaasassa, Kaskisissa ja Kristiinankaupungissa. Säännöllistä laivaliikennettä on Vaasan ja Uumajan välillä. Satamien infrastruktuuriin ja tekniikkaan on viime vuosien aikana investoitu paljon. Vaasan ja Kaskisten satamien osalta haasteena on satamaväylien riittämätön kulkusyvyys. Kristiinankaupungin Karhusaaren luonnonväylä on 12 metriä ja varsin pienin toimenpitein syvennettävissä 14 metriin. Myös satamien raide- ja tieyhteyksissä sekä satamatoimintojen palvelutasossa on vielä parantamisen varaa. Yhteyksien parantaminen lisää vientivoittoisen maakunnan kilpailukykyä ja parantaa kustannustehokkuutta. Satamayhteyksien turvaaminen mahdollistaa ulkomaankaupan ja transitoliikenteen lisäämisen Pohjanmaan kautta. Maakunnalle on erityisen tärkeää kehittää Vaasan ja Uumajan kautta kulkevaa laiva- ja liikenneyhteyttä, joka parhaimmillaan ulottuu Norjan kautta Atlantin rannalle ja raideyhteyden kautta Venäjälle aina Kiinaan saakka.

Elinympäristö

Pohjanmaan vahvuuksiin lukeutuvat viihtyisä ja turvallinen elinympäristö sekä hyvä ja edullinen asuminen. Lyhyet matka-ajat asuinpaikasta töihin ja palveluiden pariin ovat useimpien pohjalaisten todellisuutta. Pohjanmaan alueen luonto on puhdas ja monipuolinen virkistyk-

sen lähde. Luonto on monimuotoinen, ja sen edustavimmat osat on otettu mukaan valtioneuvoston hyväksymiin valtakunnallisiin suojeluohjelmiin. Etenkin saariston luontoarvot ovat sekä valtakunnallisesti että kansainvälisesti merkittäviä. Luonnon hyvästä tilasta riippuvaiset runsaat paikalliset kalakannat mahdollistavat niin ammatti- kuin vapaa-ajankalastuksenkin harjoittamisen. Rikas kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristöt puutalokaupunkeineen sekä ainutlaatuinen saaristo ja maailmanperintöalue ovat vahvuuksia, jotka mahdollistavat matkailun kehittämisen. Kansallisesti ja kansainvälisesti tärkeä luontoalue Merenkurkun saaristo nimettiin UNESCO:n maailmanperintökohteeksi vuonna 2006 yhdessä Ruotsin Korkean rannikon kanssa. Maailmanperintöalueella vieraili vuonna 2016 noin 347 000 kävijää.

Luonnon monimuotoisuuteen ja vesistöihin liittyy Pohjanmaalla merkittäviä riskejä. Monet saariston rannikkoluontotyypeistä on luokiteltu uhanalaisiksi. Ruoppaukset ja ojitukset heikentävät rannikkoluonnon monimuotoisuutta ja luonnon ekosysteemipalveluja. Tämä on riski myös ekosysteemipalveluista riippuvaisille toiminnoille, kuten ammatti- ja vapaa-ajankalastukselle. Merkittävä osa maakunnan pintavesistä on tavoitteista ja toimenpiteistä huolimatta edelleen tyydyttävässä, välttävissä tai huonossa tilassa. Pohjanmaalla on paljon ns. happamia sulfaattimaita, joista happamuus ja metallit huuhtoutuvat vesistöihin aiheuttaen laajoja vahinkoja. Monet joet ja niiden suistot ovat vahingoittuneita, mikä näkyy esimerkiksi kalataloudessa. Tulvat ovat toistuvia ja aiheuttavat paljon aineellisia vahinkoja. Ilmastonmuutos lisää tulvariskejä entisestään.

Pohjanmaan energiantuotannossa on viime vuosina siirrytty enenevässä määrin uusiutuviin ja paikallisiin energianlähteisiin. Hiiltä ja öljyä käyttäneet voimalaitokset Kristiinankaupungissa on suljettu, ja biopolttoaineita käytetään Vaasan ja Pietarsaaren voimalaitoksissa yhä enemmän hiilen osuuden vähentyessä. Jäljellä olevalla hiilivoimatuotannolla on toistaiseksi tärkeä rooli Suomen sähkötehon riittävyyden varmistamisessa. Tuulivoiman osuus on maan korkeimpia ja uusia tuulivoimapuistoja avataan lähivuosina. Esimerkiksi Kristiinankaupungissa tulee vuonna 2018 täyteen tuotantoon Suomen toistaiseksi suurin tuulivoimapuisto. Tuulivoiman potentiaali sähköntuotannossa on suuri Suomen suotuisimpien tuuliolosuhteiden ja kattavan suurjänniteverkon ansiosta.

Kansainvälinen toimintaympäristö

Pohjanmaa on kansainvälinen ja avoin maakunta, jossa yhteydet maailmalle ovat tärkeitä koko yhteiskunnan näkökulmasta. Alueen suuryritykset ovat globaaleja toimijoita, joiden teknologiaa hyödynnetään kaikkialla maailmassa. Lisäksi alueella on paljon vientitoimintaa harjoittavia pk-yrityksiä sekä aloittavia yrityksiä, jotka tähtäävät suoraan kansainvälisille markkinoille.

Kansainvälisen liiketoiminnan lisäksi ja tueksi tarvitaan vahvoja kansainvälisiä verkostoja esimerkiksi edunvalvontaan, kehittämistoimintaan sekä koulutukseen ja tutkimukseen liittyen. Yhteistyösuhteita ylläpidetään erityisesti Pohjoismaihin, Itämeren alueella sekä Euroopan unionin jäsenvaltioihin ja toimieliimiin. Kansainvälisiä verkostoja laajennetaan jatkuvasti.

Kansainvälisen toiminnan yleisenä tavoitteena on verkostoitua ja oppia muilta eurooppalaisilta alueilta sekä hyödyntää maksimaalisesti tarjolla olevaa EU-rahoitusta. Apua tähän on

saatavilla esimerkiksi Länsi-Suomen maakuntien liittojen yhteisestä Brysselin toimistosta (West Finland European Office, WFEO), jonka tehtävänä on tarjota suora yhteys EU-instituutioihin. Tärkeitä kansainvälisiä verkostoja tarjoavat lisäksi esimerkiksi Merenkurkun neuvosto, Keskipohjola-komitea, Euroopan raja-alueiden liitto (The Association of European Border Regions AEBR), Itämeren valtioiden alueiden yhteistyöelin (Baltic Sea States Sub-regional Co-operation BSSSC), Euroopan perifeeristen merellisten alueiden liitto (The Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe CPMR), Älykkään erikoistumisen verkosto S3 sekä Vanguard-verkosto.

2.2 Aluetalouden muutosjoustavuus Pohjanmaan seuduilla

Maakuntaohjelman valmisteluprosessin aikana jatkettiin aluetalouden muutosjoustavuuden analysointia seututasolla hyödyntämällä työ- ja elinkeinoministeriön rakentamaa resilienssi-työkalua. Tavoitteena oli syventää ennakoitua rakennemuutoksen suunnitelman laadinnan yhteydessä muodostettua kuvaa seutujen muutosjoustavuuteen liittyvistä vahvuuksista ja haasteista, ja siten löytää entistä kohdistetumpia toimenpiteitä muutosjoustavuuden parantamiseksi. Analyysissä hyödynnettiin tilastoaineistoa, erilaisia selvityksiä ja strategioita sekä aineistoa, joka kerättiin erillisissä seututyöpajoissa.

Vaasan seutu²

Elinkeinorakenne

Vaasan seutu on yksi Suomen kilpailukykyisimmistä seuduista. Seutu on erilaisissa kilpailukyky- ja elinvoimavertailuissa yleensä aivan kärjessä. Asukaskohtainen bruttokansantuote on Suomen 4. korkein ja bruttokansantuote on 2000-luvulla kasvanut 5. nopeimmin (86 %). Menestystä selittää pitkälti seudulla sijaitseva Pohjoismaiden merkittävin energiateknologiakeskittymä, joka on kasvanut 2000-luvulla nopeasti. Keskittymän yhteenlaskettu liikevaihto on noin 4 miljardia euroa ja se työllistää yli 10 000 ihmistä. Keskittymän osuus koko maan energiateknologian viennistä on noin 30 % ja kaikesta teknologiaviennistä noin 12 %. Keskittymän keskeiset ydinosamisalueet ovat energiatehokkuus, älykäs energiantuotanto ja tulevaisuuden sähköverkot, joissa kaikissa on hyvä kasvupotentiaali tulevina vuosina.

Vaasan seutu on yksi harvoista seutukunnista, jossa teollisuuden työpaikkojen määrä on kasvanut 2000-luvun aikana. Työpaikkojen määrä on kasvanut selvästi myös muilla päätöimialoilla alkutuotantoa lukuun ottamatta. Energian säästöön ja käytön tehostamiseen liittyvä kysyntä kasvaa maailmanlaajuisesti nopeasti, joten työpaikkojen määrän ennakoidaan kasvavan myös tulevaisuudessa.

Vaasan seudulla teollisuuden työpaikkarakennetta dominoivat energiateknologiakeskittymän keskeiset toimialat (kone ja laite, sähkölaite ja perusmetalli), joilla työskentelee noin 2/3 seudun teollisuushenkilöstöstä. Muita suurempia teollisuuden aloja ovat kumi- ja muoviteollisuus sekä elintarviketeollisuus. Jonkinasteista haavoittuvuutta seudun aluetalouden muutosjoustavuuden kannalta aiheuttaa se, että teollisuuden toimiala- ja kokorakenne on varsin

² Vaasan ja Kyrönmaan seutukuntia tarkastellaan tässä yhdessä, sillä seudut muodostavat yhtenäisen työssäkäyntialueen ja ovat muutoinkin tiivisti kytköksissä toisiinsa.

keskittynyt. Teollisuustyöpaikoista suuri osa on keskittynyt muutamaan energiateknologia-keskittymän suureen yritykseen. Lisäksi keskittymän alihankintaverkostossa on monia yrityksiä, jotka toimivat lähes täysin jonkin yksittäisen suuryrityksen tilausten varassa.

Osaamisperusta ja innovaatioympäristö

Vaasan seudulla ja Kyrönmaalla asuu yhteensä noin 114 000 ihmistä. Vaasan seudun väkiluku on kasvanut 2000-luvulla seutukuntien välisessä vertailussa 10. nopeimmin (9,1 %). Väestö kasvaa maahanmuuton ja syntyvyyden ansiosta. Kotimaan muuttoliikkeen kääntäminen positiiviseksi on edelleen haaste seudulla, vaikka kehitys on viime vuosina ollut keskimäärin selvästi parempaa kuin aiemmin.

Väestörakenne on Vaasan seudulla varsin suotuisa. Koulutustaso on korkea, ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on seutukuntien välisessä vertailussa 5. korkein. Väestön ikärakenne on tällä hetkellä lähellä maan keskiarvoa. Tulevina vuosina ikärakenteen ennakoidaan olevan selvästi keskimääräistä parempi, sillä Vaasan seutu on yksi harvoista seuduista Suomessa, jossa työikäisen väestön määrä kasvaa Tilastokeskuksen ennusteen mukaan myös jatkossa. Osaavan työvoiman saatavuuden kannalta suurimpana haasteena voidaan pitää seudun suhteellisen heikkoa vetovoimaa, joka nousee säännöllisesti esiin erilaisissa vetovoimamittauksissa ja näkyy käytännössä negatiivisena kotimaan muuttoliikkeenä.

Vaasan seudun innovaatiojärjestelmä on pitkälti yritysvetoinen ja perustuu enemmän käytäntölähtöiseen (*Doing, Using, Interacting, DUI*) kuin tiedelähtöiseen innovaatiotoimintaan (*Science and Technology Innovations, STI*). Innovaatiot syntyvät yrityksissä monesti asiakkaiden tarpeiden pohjalta. Vaasan seudun suuret yritykset panostavat innovaatiotoimintaan paljon. Vuonna 2015 seudun yritykset panostivat t&k-toimintaan 174 miljoonaa euroa, mikä on seutukuntien välisessä vertailussa 4. eniten. Panostukset ovat kaksinkertaistuneet kymmenen vuoden ajanjaksolla, ja ne ovat kasvaneet myös tämän vuosikymmenen heikon taloudellisen kasvun aikana.

Vaasan innovaatiokeskittymäprofiilin mukaan³ seudun innovaatiotoiminnan tärkeimmät vahvuudet liittyvät energiateknologiakeskittymän kasvuun ja kansainvälisyyteen sekä sen ankuriyritysten valmiuteen sitoutua yhteistyöhön. Heikkouksia puolestaan ovat korkeakoulujen tutkimusosaamisen heikko vastaavuus yritysten tarpeisiin nähden, vähäinen energiateknologiakeskittymän ulkopuolinen innovaatiotoiminta sekä yritysten kasvua tukevien palvelujen vähäisyys. Lisäksi ongelmana ovat liian vähäiset panostukset uusien liiketoimintamahdollisuuksien löytämiseen.

Muutosjoustavuuden parantaminen

Vaasan seudun aluetalouden muutosjoustavuuden parantamisessa oleellista on torjua keskittyneeseen teollisuuden toimiala- ja kokorakenteeseen liittyviä riskejä. Kehittämispansotuksia tulee suunnata erityisesti elinkeinoelämän monipuolisuutta lisääviin toimenpiteisiin,

³ Hubconcepts Oy 2014. Vaasan innovaatiokeskittymäprofiili.

kuten pk-yritysten kasvun, kansainvälistymisen ja innovaatiotoiminnan edistämiseen. Varsinaisten kasvuyritysten lisäksi kehittämistyössä tulee huomioida myös hitaan kasvun yritykset, sillä suuri osa työpaikoista syntyy juuri näihin yrityksiin.

Monipuolisuutta edistävien toimenpiteiden lisäksi tarvitaan jatkuvaa panostusta seudun innovaatiojärjestelmän kehittämiseen niin, että ankkuriyritysten sitoutuminen alueeseen säilyy. Alihankkijoiden joustavuus ja laatu sekä kyky tuottaa nopeita sarjoja erillistilauksina ovat avainasemassa. Myös korkeakouluissa tapahtuva yritysten omaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa täydentävä tutkimus on tärkeä osa ekosysteemiä, joten sitä pyritään vahvistamaan. Resurssien tehokkaan käytön kannalta on erittäin tärkeää, että innovaatiojärjestelmän koordinoitua kehitetään niin, että kehittämistoimenpiteet muodostavat vaikuttavuudeltaan parhaan mahdollisen kokonaisuuden. Osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi panostetaan vetovoiman parantamiseen ja opiskelijoiden juurruttamiseen alueelle.

Nykyisen yritystoiminnan kehittymisen lisäksi on tärkeää, että seutu nähdään houkuttelevana sijoittumisvaihtoehtona kansainvälisten yritysten näkökulmasta. Perusedellytyksenä on, että seudulla on tarjolla hyviä yritystontteja, toimiva liikenne- ja logistiikkajärjestelmä, korkeakoulujen ja yritysten yhteistyönä tarjoamaa korkeatasoista koulutusta sekä riittävästi osaavaa työvoimaa, jotka tarjoavat kilpailuetua seudulle sijoittuvalle yritykselle.

Pietarsaaren seutu

Elinkeinorakenne

Pietarsaaren seudun aluetalous on varsin elinvoimainen ja muutosjoustava. Asukaskohtaisella bruttokansantuotteella mitattuna seutu sijoittuu seutukuntien välisessä vertailussa parhaaseen neljännekseen. Bruttokansantuote on kasvanut 2000-luvulla 46 prosenttia, mikä on lähellä maan keskiarvoa. Seutukuntien välisissä vertailuissa Pietarsaaren seutu sijoittuu yleensä kymmenen kärkeen sekä kilpailukyvyyn että muutosjoustavuuden osalta.

Pietarsaaren seudun elinkeino- ja teollisuusrakenne on hyvin monipuolinen, ja työpaikat jakautuvat tasaisesti teollisuuteen, julkisiin palveluihin ja yksityisiin palveluihin. Teollisuuden ja alkutuotannon työpaikkojen osuus on huomattavasti keskimääräistä suurempi ja yksityisten palveluiden pienempi. Teollisuuden toimialoista tärkeimpiä ovat elintarvike-, metsä-, metalli-, muovi-, vene- ja turkisteollisuus. Lisäksi seudulle on rakentumassa merkittävä biotalouskeskittymä, jonka perusta on metsäteollisuudessa. Teollisuustuotannosta suurin osa menee vientiin.

Yritteliäisyys ja perheyrietykset ovat Pietarsaaren seudun tyyppillisiä erityispiirteitä. Yritysten määrä suhteessa asukaslukuun on selvästi korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Myös yrittäjien osuus työllisistä on hieman keskimääräistä suurempi. Yrityshenkilöstöstä selvästi suurempi osa työskentelee pienissä- ja keskisuurissa yrityksissä kuin koko maassa keskimäärin. Vahva yrittäjyyden kulttuuri nähdään seudun vahvuutena, johon myös elinkeinorakenteen monipuolisuus pohjautuu. Kun yrittäjyydellä on pitkät perinteet, uuden yrityksen perustamisen kynnyks on matalalla ja mahdollisuudet esimerkiksi ns. oheisyrietysten (spin-out/spin-off) syntymiseen olemassa olevien yritysten pohjalta kasvavat.

Pietarsaaren seudulla on ollut jatkuva rakennemuutos käynnissä jo pitkään, mutta muutos ei ole heikentänyt aluetaloutta. Metsäteollisuudessa työskentelevien määrä on osapuilleen puolittunut 2000-luvulla, mutta elintarvike- ja metalliteollisuudessa työskentelevien määrä on kasvanut vastaavasti selvästi. Lisäksi Pietarsaaren seudulla näyttää tapahtuneen selkeää työpaikkojen siirtymää teollisuudesta palveluihin ja rakentamiseen. Kaiken kaikkiaan seudulle on 2000-luvulla syntynyt noin 1 000 uutta työpaikkaa. Seudun työttömyysaste onkin edelleen selvästi alhaisempi kuin koko maassa keskimäärin.

Osaamisperusta ja innovaatioympäristö

Pietarsaaren seudulla asuu yhteensä noin 50 000 henkilöä. Seudun väkiluku on 2000-luvulla kasvanut noin 3 prosenttia (koko maa 6 prosenttia). Seudun väkiluku kasvaa maahanmuuton ja syntyvyyden ansiosta. Sen sijaan kotimaan muuttoliike on negatiivinen, kuten useimmilla Suomen pienemmillä kaupunkiseuduilla. Kotimaan muuttotappio johtuu keskimääräistä pienemmästä tulomuutosta, kun taas lähtömuutto on lähellä keskimääräistä⁴. Muuttotappio syntyy odotetusti lähes täysin alle 30-vuotiaiden ryhmässä, jossa muutetaan erityisesti Vaasaan, Helsinkiin ja Turkuun. Kansainvälinen muuttoliike on vilkkainta Ruotsiin.

Pietarsaaren seudun väestörakenne on jossain määrin koko maan keskimääräistä heikompi. Väestöllinen huoltosuhde on selvästi keskimääräistä heikompi, mutta tilanne johtuu enemmän nuorten kuin ikääntyneiden suuresta määrästä. Pietarsaaren seudulla työikäisen väestön määrä näyttääkin Tilastokeskuksen ennusteen mukaan laskevan lähivuosina vain vähän. Seudun väestön koulutustaso on jossain määrin keskimääräistä alhaisempi. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita on selvästi keskimääräistä vähemmän, kun taas keskiasteen tutkinnon suorittaneita on keskimääräistä enemmän. Pietarsaaren seudulla ei ole omaa yliopistoa, vaan lähin yliopisto sijaitsee Vaasassa. Seudulla toimii kuitenkin kaksi ammattikorkeakoulua Novia ja Centria. Lähellä sijaitsee lisäksi Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, jossa on tarjontaa Jyväskylän, Oulun ja Vaasan yliopistoista. Yksi koulutukseen liittyvä ongelma on se, että kolmannen asteen teknillinen koulutus puuttuu, vaikka sille olisi teollisuudessa tarvetta. Koska koulutusmahdollisuudet ovat rajalliset, lähtö- ja sitä seuraava paluumuutto ovat tärkeitä tekijöitä koulutustason nostamisen kannalta.

Kuten koko Pohjanmaan myös Pietarsaaren seudun innovaatiojärjestelmä on varsin yritysveitoinen. Innovaatiot syntyvät yrityksissä ja tarkoittavat monesti vähittäisiä parannuksia tuotteisiin ja prosesseihin. Tilastokeskuksen tietojen mukaan alueen yritysten t&k-menot olivat vuonna 2015 yhteensä 16 miljoonaa euroa ja t&k-tehtävissä työskenteli 224 henkilöä. Yritysten t&k-menot asukasta kohti olivat seutukuntien välisessä vertailussa 17. korkeimmat. Seudun yritysten t&k-menot ovat kasvaneet noin 5 miljoonalla eurolla 2000-luvun aikana.

⁴ Nygård G. 2015. Muuttoliike Pietarsaaren seudulla vuosina 2004–2013. Oy Pietarsaaren seudun Kehittämisyhtiö Concordia.

Muutosjoustavuuden parantaminen

Pietarsaaren seudun aluetalous on tällä hetkellä varsin monipuolinen, joustava ja uusiutumiskykyinen. Seudun elinkeinorakenne on muuttunut 2000-luvulla paljon, mutta työpaikkojen määrä on jatkanut kasvuaan. Tärkeä kysymys on, miten joustavuus voidaan säilyttää jatkossakin.

Yksi keskeinen haaste seudulla on korkeakoulujen varsin suppea palvelutarjonta sekä koulutukseen että innovaatiotoimintaan liittyen. Koulutustarjonnan vähäisyyden takia on luonnollista, että suuri osa nuorista muuttaa muualle opiskelemaan. Osaavan työvoiman saatavuuden kannalta on kuitenkin tärkeää, että mahdollisimman moni näistä nuorista muuttaa aikaan takaisin. Paluumuuttajat onkin identifioitu seudun markkinoinnissa avainryhmäksi.

Seudun innovaatiojärjestelmän jatkuva kehittäminen on tarpeen, sillä ainutlaatuinen ekosysteemi sitouttaa yrityksiä seutuun. Seudun korkeakouluissa on tarjolla vain vähän innovaatiotoimintaan liittyviä palveluja, joten julkiset kehittämisorganisaatiot nousevat tärkeään verkunkutojan roolin. Koska kehittämisresurssit ovat kaikkiaan pienet ja seudun elinkeinoelämä ja yritysten kehittämistoiminta ovat hyvin monipuolisia, on luonnollista, etteivät yritykset löydä kaikkea tarvittavaa tukea innovaatiotoiminnalleen seudulta. Näin ollen alueen korkeakoulujen tai muiden kehittämisorganisaatioiden palveluvalikoimaan voisi kuulua varsinaisen innovaatiokumppanuuden lisäksi myös yrityksille suunnattu apu täydentävän tietämyksen, osaamisen ja rahoituksen etsimisessä niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Yleisesti voidaan sanoa, että aluetalouden muutosjoustavuuden parantaminen Pietarsaaren seudulla edellyttää jatkuvaa yhteistyötä yritysten, korkeakoulujen ja julkisten kehittäjäorganisaatioiden kesken. Yhteistyö ei monestikaan synny automaattisesti, vaan tilaisuuksia siihen tulee tarjota säännöllisesti ja riittävän usein. Käytännössä yhteistyön synnyttäminen on pitkä prosessi, jonka toteuttamiseen tarvitaan erilaisia menetelmiä ja työkaluja. Keskeisessä roolissa ovat tiedon siirtäminen, toisilta oppiminen sekä apu esimerkiksi digitalisoitumiseen liittyen. Haasteena ovat esimerkiksi yritysten erilaiset kehittämistarpeet. Yhteistyön rakentamisessa onkin tärkeää, että yritysten tarpeita selvitetään säännöllisesti.

Suupohjan rannikkoseutu

Elinkeinorakenne

Erilaisissa taloudellisissa vertailuissa Suupohjan rannikkoseutu sijoittuu tyypillisesti maan kaikkien seutukuntien joukossa noin keskivaiheille ja maaseutualueiden keskinäisessä vertailussa hyvin. Esimerkiksi vuonna 2014 seudun asukaskohtainen bruttokansantuote oli seutukuntien välisessä vertailussa 29. korkein (70 seutukuntaa, 82 % koko maan tasosta). Kilpailukykymittauksissa seutu sijoittuu yleensä vertailun keskimmäiseen kolmannekseen.

Suupohjan rannikkoseudun bruttokansantuote on 2000-luvulla kasvanut melko hitaasti, yhteensä noin 6 prosenttia. Samaan aikaan työpaikkojen määrä on laskenut noin tuhannella. Eniten työpaikkoja on hävinnyt teollisuudesta ja alkutuotannosta. Suurin muutos on tapahtunut metsäteollisuudessa, jossa henkilöstön määrä on vähentynyt yli 60 prosenttia (noin 300 henkilöä) Metsä-Botnian sellutehtaan lopetettua toimintansa Kaskisissa vuonna 2009.

Työpaikkamenetykset ovat olleet huomattavia erityisesti Kaskisissa ja Kristiinankaupungissa, joten työpaikkojen luomiseen tulee panostaa erityisesti näissä kunnissa.

Työpaikkojen määrän laskusta huolimatta Suupohjan rannikkoseudun elinkeinorakenne painottuu edelleen alkutuotantoon ja teollisuuteen. Sen sijaan palvelualojen työpaikkojen osuus on selvästi pienempi kuin koko maassa keskimäärin. Kuntien välillä on kuitenkin suuria eroja. Teollisuuden osuus on korkea erityisesti Kaskisissa ja Närpiössä, kun taas Kristiinankaupungissa työpaikkarakenne on selvästi painottunut palvelualoihin. Seudun teollisuusrakenteessa erottuu voimakkaasti kulkuneuvoteollisuus, jonka 7 yrityksessä työskentelee lähes puolet seudun teollisuusyritysten henkilöstöstä (noin 500 henkilöä). Muita suuria teollisuusaloja ovat metsä-, metalli- ja elintarviketeollisuus. Näillä aloilla yritys rakenne painottuu pieniin yrityksiin, sillä henkilöstöä alan yrityksissä on keskimäärin 3-7 henkilöä.

Vahvuutena seudun elinkeinorakenteessa nähdään alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden tiivis yhteys. Alat vahvistavat toinen toistaan ja ovat monella tavalla sidoksissa toisiinsa. Elintarviketeollisuudessa on monia mahdollisuuksia, joita hyödyntämällä alkutuotannon jalostusastetta voidaan kasvattaa.

Toinen erityispiirre ja vahvuus seudulla on yrittäjien ja pienten yritysten suuri määrä. Sekä yrittäjien osuus työllisistä että yritysten määrä suhteessa asukaslukuun ovat selvästi korkeampia kuin koko maassa keskimäärin. Seudun yritysten kokorakenne painottuu selvästi keskimääräistä enemmän pieniin yrityksiin. Alle 10 henkilön yrityksissä työskentelee 44 % henkilöstöstä, kun koko maassa vastaava luku on 27 %.

Osaamisperusta ja innovaatioympäristö

Suupohjan rannikkoseudun kolmessa kunnassa asuu yhteensä noin 17 500 ihmistä. Seudun väkiluku on ollut jo pitkään tasaisessa laskussa. Tällä vuosituhannella seutu on menettänyt lähes 2 000 henkilöä eli noin 10 prosenttia väestöstään. Kuntien välillä on eroja, sillä väestötappio on yli 15 prosenttia Kaskisissa ja Kristiinankaupungissa, kun taas Närpiössä väestön määrä on laskenut vain muutamia prosentteja. Muuttotappio syntyy pääosin alle 30-vuotiaiden ikäryhmässä, mutta myös lapsiperheiden osalta muuttotase on negatiivinen. Haasteena seudun osaamisperustaan liittyen on lisäksi väestön suhteellisen alhainen koulutustaso.

Työpaikkojen menetyksistä huolimatta seudulla on edelleen hyvä työllisyystilanne erityisesti Närpiössä. Närpiössä on vallinnut käytännössä täystyöllisyys myös viime vuosina, jolloin työttömyys on ollut muualla maassa kasvussa. Osaavan työvoiman saatavuus onkin yksi seudun suurimmista ongelmista. Seudulla on sekä alkutuotannon että teollisuuden alalla monia yrityksiä, joilla on rekrytointivaikeuksia. Tilannetta on pyritty helpottamaan työperusteisella maahanmuutolla erityisesti Närpiössä, jossa ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä on nousut jo yli 10 prosenttiin.

Yritysten innovaatiotoiminnasta Suupohjan rannikkoseudulla ei ole saatavissa luotettavia tilastotietoja. Seudun yritysten innovaatiotoiminta on tyypillisesti luonteeltaan vähittäistä tuotteiden ja prosessien kehittämistä, joka ei välttämättä näy yrityksen kirjanpidossa lainkaan. Uudistuminen on kuitenkin ollut vahvaa esimerkiksi kasvihuone- ja metallialalla. Kasvihuoneala muodostaa seudulla tiiviin yhteistyökeskittymän, jossa yritykset tukevat toisiaan ja

jossa menestys perustuu yritysten omaan vankkaan osaamiseen. Kulkuneuvoteollisuus ja siihen tiiviisti sidoksissa oleva metalliala ovat menestyneet, koska yritykset ovat onnistuneet uudistumaan ja siirtymään jopa toimialalta toiselle.

Muutosjoustavuuden parantaminen

Suupohjan rannikkoseudun aluetalouden muutosjoustavuuden kannalta on tärkeää edistää yritysten jatkuvaa uusiutumista ja sopeutumista maailman muutokseen. Uusia potentiaalisia innovaatioita syntyy pientenkin yritysten prosesseissa jatkuvasti, mutta aina yrityksissä ei ole resursseja kehittää niitä eteenpäin. Riskinä on, että hyviä ideoita jää hyödyntämättä. Yrityksissä syntyneiden ideoiden kehittelyyn tarvitaan tukea ja menetelmiä. Myös toisilta oppiminen ja parhaiden käytäntöjen hyödyntäminen on tärkeää, sillä resurssit ovat pienellä seudulla rajalliset. Toimialarajat ylittävää yritysten välistä yhteistyötä on tarve aktivoida jatkuvasti, sillä käytännön tulokset syntyvät usein hitaasti.

Yritysten kehittämistyötä vaikeuttaa se, ettei seudulla sijaitse yhtään korkeakouluyksikköä. Näin ollen yhteistyö yritysten ja seudun ammattikoulun Yrkesakademin välillä nousee tärkeään asemaan. Lisäksi yhteistyötä Vaasassa ja muualla sijaitsevien korkeakoulujen kanssa on syytä kehittää. Korkeakoulujen palveluja tulee tuotteistaa ja paketoita niin, että mikro- ja pk-yritykset pystyvät niitä ongelmitta hyödyntämään. Yhteistyötä helpottaisi myös nimetty yhteyshenkilö, jotta yhteyden ottaminen korkeakouluihin olisi mahdollisimman helppoa.

Yritysten menestyksen kannalta on tärkeää, että markkinat ja asiakkaiden tarpeet tunnetaan hyvin ja tarpeisiin kyetään vastaamaan. Alkutuotannossa ja elintarviketeollisuudessa raaka-aineiden laatu on avaintekijä, ja lisäksi tarvitaan tuotekehitystä, tuotteistamista ja jalostusasteen nostamista. Haasteena on myös se, miten yrityksiä voidaan kannustaa kasvuun. Seudulla tarvitaan omiin olosuhteisiin mukautettua sparraus-menetelmää, jonka avulla kasvuhakuiset yritykset voidaan tunnistaa ja kannustaa kasvu-uralle. Yritteliäs asenne lähtee jo kouluista, joihin tarvitaan yrittäjyysohjelmaa ja lisää innovaatioajattelua. Toivottavaa esimerkiksi on, että meneillään olevasta Yes-yrittäjyyskasvatushankkeesta jää kouluihin pysyviä käytäntöjä.

Koska kasvu syntyy jatkossa palvelualoilla, myös palveluyritykset tulee ottaa kehittämistyössä entistä tiiviimmin huomioon. Matkailualalla on monia hyödyntämättömiä mahdollisuuksia esimerkiksi tapahtuma-, Cittaslow- ja hyvinvointimatkailun saralla. Yritykset tarvitsevat tukea oman nichen ja potentiaalisten asiakasryhmien löytämiseen sekä tuotekonseptien ja palvelupakettien rakentamiseen. Verkkonäkyvyys ja digitaalinen palvelu ovat alalla elinehto, mutta monet yritykset ovat pieniä ja alalla sivutoimisesti eikä digitalisoitumiseen ole riittävästi panostettu. Yritykset tarvitsevat innostavaa ja räätälöityä tukea digitalisoitumiseen liittyen. Matkailualan lisäksi kasvumahdollisuuksia on erityisesti logistiikka-alalla sekä call center -alalla ja muussa etäasiakaspalvelussa.

Osaavan työvoiman saatavuus on seudulla suuri haaste, sillä seutu kilpailee osaajista paitsi muun Suomen myös Ruotsin kanssa. Seudullista yhteistyötä on syytä kehittää tunnettuuden parantamiseksi. Seudun imagon rakentamiseen kytkeytyvät myös matkailuala sekä seudun

yleinen palvelutaso, sillä tyytyväiset matkailijat ja asukkaat levittävät tehokkaasti viestiä seudun mahdollisuuksista.

3 Kilpailukykyinen alue

3.1 Kehittämisen lähtökohdat

Pitkän aikavälin tavoitetilä

Pohjanmaan maakuntasuunnitelmassa on määritelty kilpailukykyyn liittyvä tavoitetilä vuodelle 2040:

Vuonna 2040 Pohjanmaalla on kilpailukykyinen ja monipuolinen elinkeinoelämä maakunnan kaikissa osissa. Menestystä siivittävät elinkeinoelämää tukeva tutkimus ja koulutus, vahva yhteistyön ja yrittämisen kulttuuri sekä erinomainen saavutettavuus. Kansainvälinen toimintatapa ja monikulttuurisuus, mutta myös paikallisen identiteetin ja kulttuuriperinnön arvostus, ovat itsestäänselvyyksiä. Vaasa on Suomen viiden merkittävimmän kaupungin joukossa.

Tavoitetilään päästään kehittämällä seuraavia osatekijöitä:

Monipuolinen elinkeinoelämä: Elinkeinoelämän monipuolisuudesta tulee jatkossakin pitää huolta koko maakunnan alueella. Käytännössä se tarkoittaa yritysten monipuolista toimialaja kokorakennetta, kasvua ja kansainvälistymistä sekä yrittäjämäistä asennetta. Nykyisten vahvojen toimialojen lisäksi on tuettava uusien toimialojen kehittymistä.

Korkeatasoinen innovaatiotoiminta: Korkeatasoista innovaatiotoimintaa tarvitaan, jotta elinkeinoelämä voisi uusiutua. Erityisesti pk-yritysten tuotteiden, palvelujen ja prosessien kehittäminen on tärkeää, sillä maakunnassa tarvitaan kansainvälisesti kilpailukykyisiä kasvuyrityksiä, joiden liiketoiminta ei ole yhden asiakkaan varassa. Korkeakoulujen ensisijaisena roolina alueen innovaatiojärjestelmässä on tuottaa osaajia ja tehdä tutkimusta, joka palvelee alueen elinkeinoelämää. Tämä edellyttää saumatonta yhteistyötä korkeakoulujen ja yritysten kesken.

Toimivat yhteydet: Toimiva liikennejärjestelmä on elinkeinoelämän elinehto. Maan sisäisten yhteyksien lisäksi kansainvälinen vientiteollisuus tarvitsee hyviä yhteyksiä suoraan ulkomaille. Kaikkien asukkaiden mahdollisuudet liikkua helposti paikasta toiseen on turvattava. Julkisten resurssien niukkuus tulevina vuosina edellyttää uusien toiminta- ja rahoitusmallien luomista liikennejärjestelmän kehittämiseen. Toisaalta liikennejärjestelmään liittyy myös mahdollisuuksia, joita on kyettävä hyödyntämään.

Riittävästi osaavaa työvoimaa: Jatkossa osaamisen ja tiedon merkitys tuotannontekijänä korostuu. Osaava työvoima on elinkeinoelämän keskeinen resurssi, josta on monilla aloilla pulaa väestön ikääntymisen takia. Lisää työvoimaa tarvitaan erityisesti hyvinvointipalvelujen tuottamiseen. Osaavan työvoiman saatavuus varmistetaan huolehtimalla ikärakenteeltaan ja osaamiseltaan tasapainoisesta väestörakenteesta sekä korkeasta työllisyydestä.

Arvossapidetyt kulttuuriympäristöt ja elävä kulttuuriperintö: Kulttuuriympäristöjen ja -perinnön merkitys vetovoimatekijöinä tulee tiedostaa. Arvokkaat kulttuurimaisemat ja raken-

netut kulttuuriympäristöt tarjoavat erilaisia asumis- ja virkistätymismahdollisuuksia. Kulttuuriperinnöstä kasvaa vahva maakunnallinen identiteetti, joka saa asukkaat sitoutumaan alueeseen.

Kuva 4 Alueen kilpailukykyyn liittyvät kehittämisen painopisteet

Keskeiset kehittämishaasteet maakuntaohjelmakaudella

Yritykset kiinni kasvuun

Aluetalouden kehitys on viime vuosina ollut Pohjanmaalla totuttua heikompaa. Työpaikkojen määrä on hieman laskenut ja yritysten liikevaihdon kehitys on ollut heikkoa erityisesti teollisuudessa. Vaikka käänne parempaan on viimeisimpien suhdannetietojen mukaan jo tapahtunut, on edelleen tärkeää tukea kasvun edellytyksiä ja yritysten kykyä päästä kasvuun nopeasti kiinni. Aluetalouteen tarvitaan uusia työpaikkoja ja tukijalkoja. Maakunnassa on paljon kasvu- ja kansainvälistymispotentiaalia omaavia yrityksiä, mutta tämä potentiaali ei aina näy käytännössä liiketoiminnan laajenemisena.

Kotimaan muuttotappio heikentää kasvun edellytyksiä

Osaava työvoima on elinkeinoelämän keskeinen resurssi, josta on ollut jopa heikon kasvun kaudella pulaa joillain seuduilla ja toimialoilla. Työvoimapulaa esiintyy maakunnassa tälläkin hetkellä erityisesti teollisuudessa ja sosiaali- ja terveysalalla, ja ongelma tulee vaikeutumaan, kun talouden kasvu kunnolla käynnistyy, työkäisten määrä edelleen laskee ja kilpailu osavasta työvoimasta kiristyy.

Pohjanmaan väkiluku on kasvanut reippaasti koko 2000-luvun, mutta vuonna 2016 väkiluku laski yllättäen hieman. Erityisesti kotimaan muuttotappio on ongelma koko Pohjanmaan alueella, sillä maakunta menettää jatkuvasti väkeä erityisesti Etelä-Suomen ja Ruotsin suuriin kasvukeskuksiin. Myös vetovoimamittauksissa Pohjanmaa ja sen kunnat sijoittuvat tyypillisesti heikosti.

Liikennejärjestelmän riittämätön rahoitus rajoittaa kasvua ja kilpailukykyä

Vaikka useat liikennehankkeet ovat saaneet viime vuosina rahoitusta, monet elinkeinoelämän ja työssäkäynnin kannalta merkittävät hankkeet odottavat edelleen toteutumistaan. Lisäksi alemman tieverkon kunto on huolestuttavan heikko ja määrärahat sen kunnostamiseen ovat riittämättömät.

3.2 Kehittäminen maakuntaohjelmakaudella

Mikro- ja pk-yrityksillä on keskeinen rooli **elinkeinoelämän monipuolisuuden** ja aluetalouden muutosjoustavuuden turvaamisessa, joten niiden kasvua, kansainvälistymistä ja uusiutumista tuetaan. Yritysten elinvoima on nostettu maakuntaohjelman kärkiteemaksi, jonka tavoitteet kuvataan tarkemmin alempana.

Pohjanmaan **innovaatiojärjestelmän** kehittäminen perustuu älykkään erikoistumisen strategiaan⁵. Strategian keskeisenä ajatuksena on, että suotuisa innovaatioympäristö syntyy ns. kolmoiskiirteen toimijoiden (yritykset, korkeakoulut ja julkinen sektori, *triple-helix*) välisestä tiivistä yhteistyöstä, vuorovaikutuksesta ja keskinäisestä oppimisesta. Toimialakohtaisen kehittämisen sijaan kiinnitetään entistä enemmän huomiota toimialarajat ylittävien teknologioiden ja verkostojen sekä uutta luovien toimintatapojen kehittämiseen. Tavoitteena on, että avainteknologioiden ympärille kehittyy uutta liiketoimintaa ja että yritykset kasvavat siten, että ne aikanaan muodostavat uusia vientitoimialoja maakuntaan. Innovaatiojärjestelmän kehittäminen kytkeytyy tiiviisti *Elinvoimaa yrityksille* -kärkiteemaan, jonka tarkemmat tavoitteet kuvataan alempana.

Maaseudun elinvoiman turvaaminen edellyttää elinkeinoelämän jatkuvaa uusiutumista. Maaseudulla uudet liiketoiminnan mahdollisuudet nousevat mm. elintarvike-, hyvinvointi-, matkailu- ja luovilta aloilta. Maaseudun erityisalojen (lasinalais- ja perunanviljelyn, turkisalan ja kalatalouden) toimintaedellytyksiä parannetaan. Maatalouden toimintaedellytyksiä kehitetään ja maatilojen kannattavuutta parannetaan. Elintarvikeketjujen toimivuutta kehitetään ja alan vientiä edistetään.

Osaavan työvoiman saatavuus varmistetaan huolehtimalla ikärakenteeltaan ja osaamiseltaan tasapainoisesta väestörakenteesta sekä korkeasta työllisyydestä. Toimenpiteitä tarvitaan työikäisen väestön houkuttelemiseksi sekä koti- että ulkomailta. Maakunnan vetovoiman lisääminen määriteltyjen kohderyhmien keskuudessa on tarpeen. Maakunnan hyviä työ-, asumis- ja vapaa-ajanmahdollisuuksia sekä kulttuuriperintöä ja -ympäristöjä ja luontoa tuodaan markkinoinnissa aktiivisesti esille. Imagon vahvistamista tukee myös matkailu, jonka kehittämisessä kiinnitetään erityisesti huomiota luonto-, hyvinvointi-, kulttuuri- ja tapahtumamatkailuun. Merenkurkun maailmanperintöalue ja rannikon puutalokaupungit pyritään nostamaan kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäviksi matkailukohteiksi.

⁵ Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategiaan voit tutustua osoitteessa www.obotnia.fi/aluekehitys/alykas-erikoistuminen.

Hyvän osaamis pohjan turvaamiseksi maakunnassa on oltava riittävästi ja monipuolisesti koulutuspaikkoja tarjolla sekä ammatti- että korkeakouluissa erityisesti aloilla, jotka palvelevat alueen elinkeinoja. Määrällisten tavoitteiden lisäksi on tärkeää, että koulutussisällöt vastaavat työelämän vaatimuksia. Koulutuksen ja työurien eriytymistä sukupuolen mukaan pyritään vähentämään, ja siten edistämään työvoiman saatavuutta eri aloilla. Korkeakoulujen yhteistyötä ja kansainvälisiä yhteyksiä tulee tiivistää entisestään. Opettajien osaamisen sekä työntekijöiden ja oppilaitosten yhteistyön kehittämiseen panostetaan. Koulutusjärjestelmää ja valtakunnallista koulutuspolitiikkaa on syytä kehittää siten, että ne joustavasti tukevat alan ja ammatin vaihtoa.

Alueen kilpailukykyyn kannalta keskeistä on myös se, että **liikenneyhteydet toimivat hyvin**. Liikennejärjestelmän kehittämisen tavoitteena on turvata elinkeinoelämän ja työssäkäynnin kannalta kriittisimpien väylien kunto sekä liikenteen sujuvuus ja turvallisuus. Pohjanmaan saavutettavuutta ja houkuttelevuutta kilpailussa asukkaiden ja yritysten sijoittumisessa vahvistetaan. Kuljetusketjujen toimivuutta, palvelutasoa ja liikennemuotojen välistä integraatiota parannetaan. Maakunnan molempien lentoasemien kehittämistä jatketaan kansainvälisten yritysten toimintaedellytysten varmistamiseksi. Satamien ja satamayhteyksien kehittämistä jatketaan Pohjanmaan kautta tapahtuvan ulkomaankaupan ja transitoliikenteen lisäämiseksi. Vaasan ja Pietarsaaren seudun logistiikka-alueita kehitetään niin, että ne kykenevät vastaamaan ylimaakunnallisiin palvelutarpeisiin. Lisäksi mahdollistetaan pienempien alueellisten logistiikkakeskusten ja -terminaalien kehittyminen.

Liitteessä 1 on esitetty maakunnan kilpailukykyyn kannalta tärkeimmät liikenne- ja logistiikkahankkeet. Liitteessä esitetyistä hankkeista painotetaan erityisesti seuraavien hankkeiden merkitystä maakunnalle: valtatie 3 Tampere–Vaasa, valtatie 8 Vaasa–Oulu, valtatie 8 Vaasan yhdystie, Merenkurkun liikenneyhteys sekä Suupohjan kehityskäytävä (kantatie 67, Seinäjoki–Kaskinen rata, maankäyttö)⁶. Myös perustienpidon ja lauttaliikenteen merkitystä on korostettava ja tätä varten on varmistettava riittävät määrärahat valtion talousarviossa.

Keskeisenä maakunnan tavoitteena on edistää ns. Botnian liikennekäytävän (Botnian Corridor) ja sitä täydentävän NLC-liikennekäytävän (Nordic Logistic Corridor) toteutumista. Botnian käytävän ajatuksena on jatkaa TEN-T-liikennekäytäviä (North Sea–Baltic ja Scandinavian–Mediterranean) Pohjanlahden ympäri. NLC-liikennekäytävä muodostaa tärkeän liikennereitin Atlantin rannikolta Norjasta aina Pietariin saakka. NLC-käytävä perustuu yhteyden varrella sijaitsevien logistiikkakeskusten tehokkaaseen yhteistyöhön. Vaasan ja Uumajan välinen Merenkurkun liikenne, joka on osa E12-kehityskäytävää, on tässä ketjussa erittäin tärkeä linkki. Vaasan satama tulee nostaa osaksi eurooppalaista TEN-T-liikenneverkkoa. Vaasan satamaan tarvitaan myös LNG-terminaali.

Keskeisenä tavoitteena Pohjanmaalla on Merenkurkun liikenteen kehittäminen ja jatkuvuuden turvaaminen pitkällä aikavälillä. Keskipitkän aikavälin suunnitelmana on hankkia Merenkurkuun vähäpäästöinen uusi innovatiivinen alus, joka toimii samalla alueen energiateknologiateollisuuden tutkimus- ja demonstraatioalustana. Alus on jo pitkälle suunniteltu ja siihen

⁶ Tarkemmat perustelut on esitetty Pohjanmaan liiton hankekorteissa, joihin voit tutustua osoitteessa www.obotnia.fi/edunvalvonta-ja-yhteistyö/edunvalvonta.

käytetty mm. EU-tukea. Rakentamisinvestointiin tarvitaan tukea Suomen ja Ruotsin valtioilta sekä EU:lta.

Toimivan liikennejärjestelmän osatekijöihin kuuluvat myös joukko- ja kevytliikenne. Pohjanmaan joukkoliikenneverkko on sekä maakunnallisesti että seudullisesti kutakuinkin kattava, mutta pääteiden ja kaupunkiseutujen ulkopuolella vuorotarjonta on paikoin jopa peruspalvelutason alapuolella. Maaseudulla tarvitaan uusia ja entistä taloudellisempia liikkumismuotoja siellä, missä perinteisen joukkoliikenteen harjoittaminen ei ole kannattavaa. Liikennejärjestelmää kehitettäessä on huomioitava myös saariston erityiskysymykset, kuten lauttaliikenteen jatkuvuuden turvaaminen. Raideliikenteen osalta seurataan aktiivisesti kehitystä kilpailun avaamiseen liittyen ja osallistutaan tarpeen mukaan esimerkiksi erilaisiin pilottihankkeisiin.

Toimiva ja kattava tietoliikenneverkko on yhä tärkeämpi osa maakunnan liikennejärjestelmää. Pohjanmaan tavoitteena vuodelle 2021 on, että 1) tärkeimpien yhteiskunnallisten toimintojen, kuten koulujen, kirjastojen ja muiden julkisen palvelun toimijoiden, saatavilla on gigabit-tasoinen tietoliikenneyhteys ja että 2) kaikilla Pohjanmaan kotitalouksilla on saatavilla vähintään 100 Mbit/s:n nopeudella toimiva tietoliikenneyhteys. Lisäksi tavoitteena on, että vuonna 2025 kaikki suuremmat taajamat ja tieliikenneväylät ovat kattavan 5G-verkon piirissä. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää valokuituverkon laajentamista koko maakunnan alueelle.

Maakunnan kilpailukyvyyn kehittämisessä kansainvälisen ja erityisesti EU-tason yhteistyön merkitys on suuri. Verkostoitumista sekä rahoitukseen liittyvää ja muuta kansainvälistä osaaamista edistetään niin, että mahdollisuuksia kyetään hyödyntämään täysimääräisesti. Pohjanmaan ja Västerbottenin strategista yhteistyötä kehitetään edelleen.

Kärkiteema 1: Elinvoimaa yrityksille

Kilpailukykyyn liittyen nostetaan kehittämisen kärkiteemaksi maakuntaohjelmakaudella kokonaisuus *Elinvoimaa yrityksille*. Valintaa perustellaan sillä, että monen alavireisen vuoden jälkeen on tärkeää, että yritykset pääsevät jälleen kasvu-uralle. Kokonaisuuden tavoitteena on edistää yritysten kasvua, tuottavuutta, uusiutumista ja kansainvälistymistä sekä kansainvälisten yritysten sijoittumista maakuntaan. Koska palvelualojen merkitys työllistäjänä lisääntyy jatkossa entisestään, kiinnitetään niiden kehittämiseen entistä enemmän huomiota.

Kärkiteemaan liittyvät toimenpiteet edistävät erityisesti pk-yritysten tuotteiden, palvelujen ja prosessien kehittämistä niin, että yritykset kasvavat ja menestyvät kansainvälisessä kilpailussa. Kasvu- ja kansainvälistymishaluiset yritykset pyritään tunnistamaan ja kehittämään niille sopivia työkaluja. Perinteisten kasvuyritysten lisäksi myös suoraan kansainvälisille markkinoille suuntaavien mikroyritysten ponnistelut tarvitsevat tukea. Mikroyritysten osalta toimenpiteet liittyvät lisäksi osaamistason ja liiketoiminnan kehittämiseen, digitalisoitumiseen sekä omistajan- ja sukupolvenvaihdosten tukemiseen. Lisäksi kannustetaan yrittäjyyteen ja tuetaan liiketoimintaideoiden jalostamista.

Maakunnan innovaatiojärjestelmän kannalta on tärkeää, että korkeakoulujen ja kehittämisorganisaatioiden kykyä tukea yritysten innovaatiotoimintaa kehitetään jatkuvasti. Tuki on tärkeää erityisesti pk-yrityksille, joiden tuote- ja palvelukehityksen tarpeisiin tarvitaan tuoteteistettuja palvelukonsepteja. Tärkeää on löytää toimijoita ja rahoittajia, jotka luovat ”innovaatiosilloja” oppilaitosten ja yritysten välille. Lisäksi tarvitaan ratkaisuja siihen, miten Vaasassa sijaitsevat korkeakoulut ja niiden tutkimusyksiköt voisivat paremmin tukea maaseudun yritysten innovaatiotoimintaa. Suurille yrityksille puolestaan on hyödyksi, mikäli alueen korkeakouluissa tehdään niiden omaa kehittämistoimintaa täydentävää tutkimusta. Jotta yritykset voivat hyödyntää tutkimusta, on tutkimustulokset kyettävä muotoilemaan entistä käytännönläheisempään muotoon. Tärkeässä roolissa dynaamisen innovaatiojärjestelmän rakentamisessa ovat kokeilut, jotka mahdollistavat erilaisten työkalujen ja toimintatapojen joustavan testaamisen.

Yritysten kasvun kannalta on oleellista, että niiden yleiset toimintaedellytykset ovat kunnossa. Toimivan liikenne- ja logistiikkajärjestelmän lisäksi erityistä huomiota kiinnitetään osaavan työvoiman saatavuuteen. Kotimaan muuttotappion pienentämisen lisäksi työperusteisen maahanmuuton edistäminen on tarpeen, sillä työvoiman tarjonta supistuu lähes koko Suomessa ja kilpailu osaavasta työvoimasta kiristyy alueiden välillä. Lisäksi on tärkeää pyrkiä lieventämään työmarkkinoiden sukupuolen mukaista eriytymistä, sillä eriytymisen väheneminen parantaa saatavilla olevien osaajien määrää ja laatua. Yhdessä työnantajien ja oppilaitosten kanssa on pohdittava, miten sukupuolen mukaan voimakkaasti eriytyneiden toimialojen houkuttelevuutta voidaan lisätä vähemmistössä olevan sukupuolen edustajien keskuudessa.

Tulevaisuuden kasvun kannalta on tärkeää, että maakunta houkuttelee kansainvälisiä investointeja. Tavoitteena on varmistaa suuren luokan investoinnit maakuntaan kehittämällä investointitoimintaa ja alueen markkinointia sekä sujuvoittamalla maankäyttöön ja ympäristölupiin liittyviä prosesseja.

Taulukko 1 Elinvoimaa yrityksille -kärkiteeman tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet

Tavoitteet	Keskeiset toimenpiteet	Seuranta
Yritykset kasvavat ja uusiutuvat	<ul style="list-style-type: none"> - Tunnistetaan kasvuhaluiset yritykset. - Edistetään ja koordinoidaan yritysten, korkeakoulujen ja julkisen sektorin välistä yhteistyötä, verkostojen rakentamista, tietämyksen siirtoa ja yhdessä oppimista Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategian mukaisesti. - Edistetään suuryritysten ja pk-yritysten yhteistyötä. - Kehitetään toimintansa aloittaneiden yritysten tukipalveluita. - Kehitetään yritysten kasvua tukevia palveluita. - Kehitetään ja tuotteistetaan yritysten tuotekehitystä ja ongelmanratkaisukykyä tukevia palveluita ja alustoja. - Edistetään digitaalisten ratkaisujen (ml. automaatio, robotiikka yms.) hyödyntämistä ja kehittämistä yrityksissä. - Kehitetään yritysten yleisiä toimintaedellytyksiä, kuten liikenne- ja logistiikkajärjestelmää ja työvoiman saatavuutta. 	<p>Kasvuyritysten määrä</p> <p>Teollisuustuotannon jalostusarvo</p> <p>Tuottavuus teollisuudessa</p> <p>Yritysdynamiikka</p>
Yritysten vientitoiminta lisääntyy ja alue on houkutteleva yritysten sijoittumispaikkana	<ul style="list-style-type: none"> - Pyritään tunnistamaan kansainvälistymispotentiaalia omaavat yritykset. - Kartoitetaan uusia markkinoita. - Kehitetään yritysten vientiosaamista sekä kansainvälisten markkinoiden ja kulttuurien tuntemusta. - Edistetään yritysten vientiverkostoja ja valmiutta kokonaistoimituksiin. - Vahvistetaan maakunnan kansainvälistä asemointia ja investointitoimintaa. 	<p>Vientiliikevaihto</p> <p>Vientiä harjoittavien toimipaikkojen määrä</p>

4 Hyvinvoiva väestö

4.1 Kehittämisen lähtökohdat

Pitkän aikavälin tavoitetila

Pohjanmaan maakuntasuunnitelmassa on määritelty väestön hyvinvointiin liittyvä tavoitetila vuodelle 2040:

Pohjanmaan väestö voi hyvin ja hyvinvointierot ovat kaventuneet. Maakunnassa vallitsee vahva yhteisöllisyys ja yhdessä tekemisen meininki. Suvaitsevaisessa ja monikulttuurisessa ilmapiirissä kaikkien on hyvä asua, elää ja tehdä työtä.

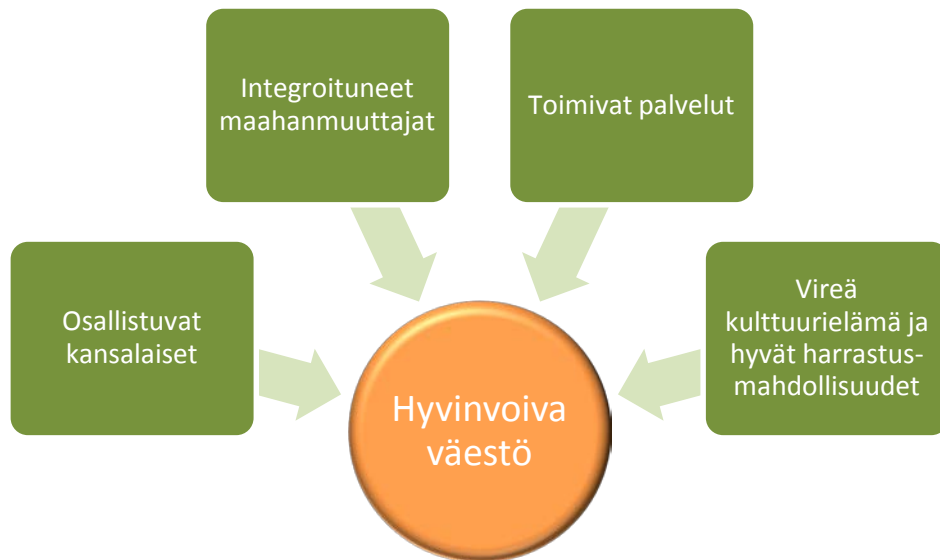
Tavoitetilaan päästään pitämällä huolta seuraavista tekijöistä:

Osallistuvat kansalaiset: Kaikilla asukkailla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihinsa ja olla osallisena yhteiskunnassa työn, opiskelun tai muun merkityksellisen toiminnan kautta. Kaikki nuoret on saatava mukaan työelämään tai opiskelemaan. Vaikeassa työmarkkina-asemassa olevat tarvitsevat ohjausta ja koulutusta työpaikan löytämiseksi sekä tarvittaessa myös kuntoutusta. Kaikenikäisille kehitetään toimivia ja helppoja tapoja osallistua mielekkäseen toimintaan.

Integroituneet maahanmuuttajat: Syrjäytymisen ehkäisemiseksi maahanmuuttajien kotouttamiseen ja työllistymiseen tulee panostaa riittävästi. Keskeisenä tavoitteena on, että maahanmuuttajat pääsevät aidosti osaksi yhteiskuntaa ja työelämää. Kokonaisuuteen liittyy oleellisesti myös suvaitsevaisuuden edistäminen sekä syrjinnän ja rasismien torjuminen.

Toimivat palvelut: Väestön hyvinvointi edellyttää toimivia palveluja eri elämäntilanteissa ja elämän eri vaiheissa. Väestön ikääntyessä ja julkisten resurssien vähetessä tarvitaan uusia ratkaisuja terveys- ja hyvinvointipalveluiden tuottamiseen ja niiden saavuttamiseen. Tarvitaan sekä rakenteellisia uudistuksia että uusia menetelmiä ja toimintatapoja. Osaamisresurssit tulee turvata. Kansalaisten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen palvelujärjestelmässä ja sen kehittämisessä on tärkeää.

Vireä kulttuurielämä ja hyvät harrastusmahdollisuudet: Kulttuurilla ja muilla harrastuksilla on positiivinen vaikutus ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen. Yhdessä toimiminen, yhteisiin rientoihin osallistuminen ja yhteistyö alueen eri kieli- ja väestöryhmien kesken lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta, luottamusta ja osallisuuden tuntua. Pohjanmaan perinteisesti vireää kulttuuri- ja yhdistyselämää sekä hyviä harrastusmahdollisuuksia tulee vaalia myös tulevana vuosina.

Kuva 5 Väestön hyvinvointiin liittyvät kehittämisen painopisteet

Keskeiset kehittämishaasteet maakuntaohjelmakaudella

Liikaa nuoria ja vaikeasti työllistyviä jää yhteiskunnan ulkokehille

Vaikka Pohjanmaan väestö voi keskimäärin hyvin ja koko maan tasoon verrattuna keskimääräistä paremmin, on eri väestöryhmien ja yksilöiden välillä hyvinvointieroja ja erot ovat vaarassa kasvaa. Nuorten työttömien ja pitkäaikaistyöttömien määrä on ollut kasvusuunnassa Pohjanmaalla koko 2010-luvun ajan. Työttömyys lisää eriarvoistumiskehitystä ja kasaa huono-osaisuutta, mikä näkyy esimerkiksi sairastavuuden ja toimeentulotuen tarpeen kasvuna. Suurimpana uhkana on se, että osa nuorista syrjäytyy.

Maahanmuuttajien syrjäytyminen yhteiskunnasta sekä yhteiskunnan kiristynyt asenneilmapiiri

Vuoden 2015 aikana Suomeen ja Pohjanmaalle tuli turvapaikanhakijoita moninkertainen määrä aiempaan verrattuna. Samaan aikaan maahanmuuttajavastainen asenneilmapiiri kiristyi selvästi. On tärkeää, että maahanmuuttajat työllistyvät ja kotoutuvat nopeasti niin, että he tuntevat olevansa osallisena suomalaisessa yhteiskunnassa.

Palvelujärjestelmään kohdistuvat paineet ja palvelutarpeen kasvu

Kun väestö ikääntyy, palveluiden tarve kasvaa. Palvelujärjestelmään kohdistuu suuria paineita, kun yhä enemmän tulee saada aikaan vähemmillä resursseilla. Sosiaali- ja terveysalalla on jo nyt työvoimapulaa, ja ongelma uhkaa lähivuosina pahentua. On tärkeää, että Pohjanmaan asukkaille kyetään tarjoamaan laadukkaita palveluja myös jatkossa. Pohjanmaalla tulee myös tulevaisuudessa olla tarjolla kattavat erikoissairaanhoidon sekä erityis- ja vaativan tason sosiaalihuollon palvelut.

4.2 Kehittäminen maakuntaohjelmakaudella

Syrjäytymis- ja eriarvoistumiskehityksen torjumiseksi eri väestöryhmien **osallisuuden** vahvistamiseen panostetaan voimakkaasti jatkossakin. Osallisuuden vahvistaminen on keskeisessä roolissa maakuntaohjelman *Kaikki mukaan* -kärkiteemassa, johon liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet on kuvattu tarkemmin alla. Kärkiteeman kytkeytyy tiivistä myös **maahanmuuttajien** kotouttaminen niin, että maahanmuuttajat tuntevat olevansa osallisina suomalaisessa yhteiskunnassa ja pohjalaisessa arjessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään liittyvien ongelmien ratkaisemiseksi kehitetään jatkuvaa yhteistyötä sekä uusia menetelmiä ja toimintatapoja. Esimerkiksi terveysteknologian ja digitaalisten palveluiden kehittäminen mahdollistavat aivan uudenlaisten palvelukonseptien luomisen ja toiminnan tehostamisen. Lisäksi edistetään määrätietoisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä erityis- ja peruspalveluiden integraatiota. Ennaltaehkäisevään ja edistävään työhön sekä varhaisen puuttumisen mallien kehittämiseen panostetaan entistä enemmän. Omatoimista hyvinvoinnin edistämistä tuetaan. Myös julkisen, yksityisen ja järjestöjen yhteistyötä tiivistetään ja monipuolistetaan.

Yksi keskeinen mahdollisuus palvelujärjestelmän uudistamisessa on asiakas. Uusia osallistumisen muotoja ja lähidemokratiaa kehittämällä voidaan luoda uusia malleja siihen, miten asiakasnäkökulma saadaan mukaan palveluprosessiin.

Toimivat palvelut edellyttävät, että saatavilla on riittävästi osaavaa työvoimaa. Osaavan työvoiman turvaamiseksi tarvitaan ennakointia ja monimuotoisia opiskelumahdollisuuksia sekä työssäoppimista. Sosiaalityön koulutuksen jatkuvuus tulee varmistaa. Pohjanmaalla yhteistyöverkostona toimivaa sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus- ja kehittämisrakennetta kehitetään osana kansallisia verkostoja.

Kulttuurilla on tärkeä rooli väestön henkisen hyvinvoinnin rakentajana, virkistäytymisen lähteenä sekä maakunnan vetovoiman parantajana. Hyvinvointivaikutusten lisäämiseksi taide- ja kulttuurikasvatusta kehitetään niin, että sitä on kaikkien saatavilla kaikissa elämän vaiheissa. Resurssien käyttöä tehostetaan koordinoimalla maakunnallista kulttuuriyhteistyötä ja tapahtumamarkkinointia. Tavoitteena on, että Pohjanmaalla järjestetään kaikkina vuodenaikoina aluetta ja paikallisyhteisöjä profiloivia kulttuuritapahtumia ja -tilaisuuksia. Kulttuurivaihtoa harjoitetaan sekä maakunnan eri osien että lähialueiden välillä. Kulttuurialan sähköisiä palveluja ja markkinointia kehitetään, kuten myös yhdistysten ja julkisen sektorin kumppanuutta palvelujen tuottamisessa. Tulevaisuuden haasteena on vapaamuotoisena kansalaistoimintana toteutuvan neljännen sektorin pop-up ja ad hoc -tyyppisen toiminnan hyödyntäminen kehittämisessä.

Liikunnan merkitys hyvinvoinnin edistäjänä on kiistaton. On tärkeää, että terveyttä edistäviä liikuntamahdollisuuksia on kaikkien ikä- ja väestöryhmien saatavilla. Uusia toimintamalleja kehitetään erityisesti vähän liikkuvan väestöosan aktivoimiseksi liikunnan pariin.

Pohjanmaan kaunis ja puhdas **luonto** on monipuolinen virkistyslähde. Luontoreitistöjä ja virkistysalueita kehitetään ja ylläpidetään eri toimijoiden yhteistyönä kattavasti niin, että ne ovat jokaisen asukkaan saavutettavissa. Myös luontokohteisiin liittyvää viestintää ja niiden markkinointia tehostetaan.

Kärkiteema 2: Kaikki mukaan

Hyvinvoiva väestö -pää tavoitteen osalta maakunnan kehittämisen kärkiteemaksi nostetaan maakuntaohjelmakaudeksi kokonaisuus *Kaikki mukaan*. Valinnan taustalla on huoli eri väestöryhmien ja yksilöiden hyvinvointierojen kasvusta, syrjäytymiskehityksen voimistumisesta ja yhteisöllisyyden heikentymisestä. Kärkiteemaan liittyvien toimien tavoitteena on eri väestöryhmien osallisuuden vahvistaminen ja kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien parantaminen.

Syrjäytymisen ehkäisemiseksi panostetaan rakennetyöttömyyden hillitsemiseen ja tehostetaan erityisesti nuorten ohjaamista koulutukseen, töihin tai kuntouttavaan toimintaan. Yhteiskunnan ulkokehälle jo joutuneet nuoret pyritään löytämään ja rakentamaan heille henkilökohtaisia polkuja takaisin normaaliin arkielämään. Nuorten ohjausta ja työelämävalmiuksia edistetään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa esimerkiksi ohjaamo-toimintaa tehostamalla. Lisäksi rakennetaan toimintamalleja siihen, miten lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointia voidaan tukea hyvissä ajoin ennen vakavien ongelmien puhkeamista. Ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan moniammatillista yhteistyötä, jonka käytäntöjä kehitetään. Lisäksi kehitetään elinikäisen ohjauksen menetelmiä ja tarjontaa eri väestöryhmille.

Ulkopuolisuuden ja eristäytymisen torjumiseksi on tärkeää, että kaikilla on mahdollisuus ja helppoa osallistua itselle merkitykselliseen toimintaan. Vireä yhdistys- ja kulttuurielämä muodostaa hyvän pohjan, mutta myös uusia toimintamalleja ja -tapoja osallistumisen kynnyksen madaltamiseksi tarvitaan. Järjestöjen osaamista hyödynnetään entistä enemmän erityisesti ennaltaehkäisevässä ja kuntouttavassa työssä sekä uusien osallistamistapojen kehittämisessä.

Kulttuurilla on suuri yhteiskunnallinen merkitys hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäjänä. Kuntien kulttuuritoimien ja vapaa sivistystyön lisäksi tarvitaan usean sektorin yhteistyönä toteutettuja kulttuurista osallisuutta edistäviä hankkeita, jotka tuovat kulttuurin lähelle ihmistä, lisäävät ja aktivoivat harrastustoimintaa sekä siten lisäävät elämänlaatua ja antavat mielekäästä sisältöä elämään.

Asukkaiden ja asiakkaiden näkemyksiä ei monestikaan huomioida riittävästi viranomaisten erilaisissa valmistelu- ja kehittämisprosesseissa. Kuitenkin asiakkaiden kokemukset ovat tärkeitä esimerkiksi palvelujen laadun kannalta. Asukkaiden ja asiakkaiden näkemysten keräämiseksi ja hyödyntämiseksi tarvitaan uudenlaisia vaikuttamis- ja osallistumismenetelmiä sekä nykyisten rakenteiden systemaattisempaa hyödyntämistä. Osallistamisen tulee olla luonnollinen ja sisäänrakennettu osa valmistelu- ja kehittämisprosesseja.

Maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja aluetalouden takia on tärkeää, että maahanmuuttajien kotoutumista hidastavat ja vaikeuttavat tekijät tunnustetaan ja ne pyritään poistamaan. Kotoutumisen tehostamiseksi kehitetään maahanmuuttajien palveluja niin, että maahanmuuttajien aktiivista osallistumista yhteiskuntaan kannustetaan ja maahanmuuttajia tuetaan kokonaisvaltaisesti arjen asioissa. On myös tärkeää, että maahanmuuttajilla on mahdollisuus vaikuttaa omaan kotoutumiseensa ja kotouttamisen kehittämiseen. Monesti maahanmuuttajan työllistyminen edellyttää osaamisen vahvistamista ja päivittämistä Suomen olosuhteisiin. Tarvitaan toimivia keinoja maahanmuuttajan aiemman osaamisen ja kokemuksen tunnustamiselle ja tunnustamiselle. Tärkeässä roolissa työllistymisen kannalta on kielitaito, jonka opiskeluun on varmistettava riittävä ja laadukas tarjonta.

Kantaväestöllä on kotoutumisessa tärkeä rooli. On tärkeää luoda luonnollisia arjen kohtaamisareenoja esimerkiksi erilaisten vapaa-ajantoimintojen parissa, sillä ennakkoluuloja hälvettävät parhaiten ihmisten omat henkilökohtaiset kontaktit maahanmuuttajiin. Maahanmuuttajien kulttuuria ja tapahtumia tuodaan esille osana Pohjanmaan kulttuurielämää. Sen lisäksi tuetaan maahanmuuttajien omien yhdistysten perustamista ja edistetään niiden toimintaedellytyksiä.

Digitalisoituminen on yksi vahvimista megatrendeistä ja palvelut siirtyvät verkkoon nopealla tahdilla. Palvelujen digitalisoituminen ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että osa väestöstä jää ilman tarvitsemaansa palvelua. Tarvitaan nopeita tietoliikenneyhteyksiä, käyttäjäystävällisiä digitaalisia palveluja ja digitaitojen kehittämistä eri väestöryhmissä. Lisäksi tarvitaan digitaalisten palvelujen rinnalle edelleen myös henkilökohtaista palvelua. Myös digitalisoinnista johtuvien hyvinvointiriskien torjuntaan panostetaan.

Taulukko 2 Kaikki mukaan -kärkiteeman tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet

Tavoitteet	Keskeiset toimenpiteet	Seuranta
Kaikenikäisten osallisuus vahvistuu	<ul style="list-style-type: none"> - Tehostetaan erityisesti nuorten ja maahanmuuttajien ohjaamista koulutuksen, töihin tai kuntouttavaan toimintaan. - Edistetään nuorten työelämävalmiuksia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. - Tehostetaan palveluohjausta. - Kehitetään kotouttamiseen liittyviä palveluja sekä kotouttamiseen liittyvää yhteistyötä. - Lisätään moniammatillista yhteistyötä syrjäytymisen ehkäisyssä. - Kehitetään elinikäisen ohjauksen menetelmiä ja tarjontaa eri väestöryhmille. - Kehitetään malleja ja toimintatapoja, joiden avulla eri väestöryhmien osallistuminen merkitykselliseen toimintaan on helppoa ja houkuttelevaa. - Edistetään vapaaehtois- ja vertaistoimintaa. - Edistetään eri väestöryhmien keskinäistä kanssakäymistä mm. vapaa-ajantoiminnan puitteissa. - Hyödynnetään, koordinoidaan ja aktivoidaan järjestöjen ja yhdistysten toimintaa ja yhteistyötä. 	<p>Työttömyys- ja työllisyysaste</p> <p>Nuorten työttömien määrä</p> <p>Pitkäaikaistyöttömien määrä</p> <p>Maahanmuuttajien työttömyysaste</p> <p>Korkeintaan perusasteen tutkinnon suorittaneiden 20–24-vuotiaiden osuus</p> <p>Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus</p>
Kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet paranevat	<ul style="list-style-type: none"> - Kehitetään ja tarjotaan monipuolisia osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia eri väestöryhmille jo asioiden valmisteluvaiheessa. - Hyödynnetään nykyisiä rakenteita (kuten nuorisovaltuustoja, vanhusneuvostoja, vammaisneuvostoja) entistä enemmän asioiden valmistelussa. - Edistetään uusien kansalaistoiminnan muotojen (ns. neljännen sektorin) muodostumista, toimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia. - Perustetaan monialainen maakunnallinen järjestöfoorumi julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön edistämiseksi. 	<p>Osallistumis- ja vuorovaikutussuunnitelmien määrä kunnissa</p> <p>Osallisuutta edistävien neuvostojen määrä kunnissa</p>
Osallisuus digiyhteiskunnassa vahvistuu	<ul style="list-style-type: none"> - Otetaan käyttöön ja rakennetaan käyttäjystävällisiä digitaalisia palveluja eri väestöryhmien tarpeet huomioiden. - Kehitetään nopeita tietoliikenneyhteyksiä koko maakunnan alueella. - Kehitetään digitaitoja eri väestöryhmissä. - Panostetaan digitalisoitumisesta aiheutuvien hyvinvointiriskien torjuntaan. - Huolehditaan siitä, että myös henkilökohtaista palvelua on riittävästi saatavilla. 	<p>Digitaalisten palvelujen käyttäjämäärät</p> <p>Nopean tietoliikenneverkon kattavuus (valokuitu ja 5G)</p>

5 Hyvä elinympäristö

5.1 Kehittämisen lähtökohdat

Pitkän aikavälin tavoitetila

Pohjanmaan maakuntasuunnitelmassa on määritelty elinympäristöön liittyvä tavoitetila vuodelle 2040:

Pohjanmaalla on hyvä ja turvallista asua ja elää. Maakunnassa on kestävän kehityksen mukainen alue- ja yhdyskuntarakente sekä puhdas ja monimuotoinen ympäristö. Pohjanmaa on energiantuotannossaan omavarainen. Sähkön- ja lämmöntuotanto sekä liikenne ovat hiilidioksidineutraaleja.

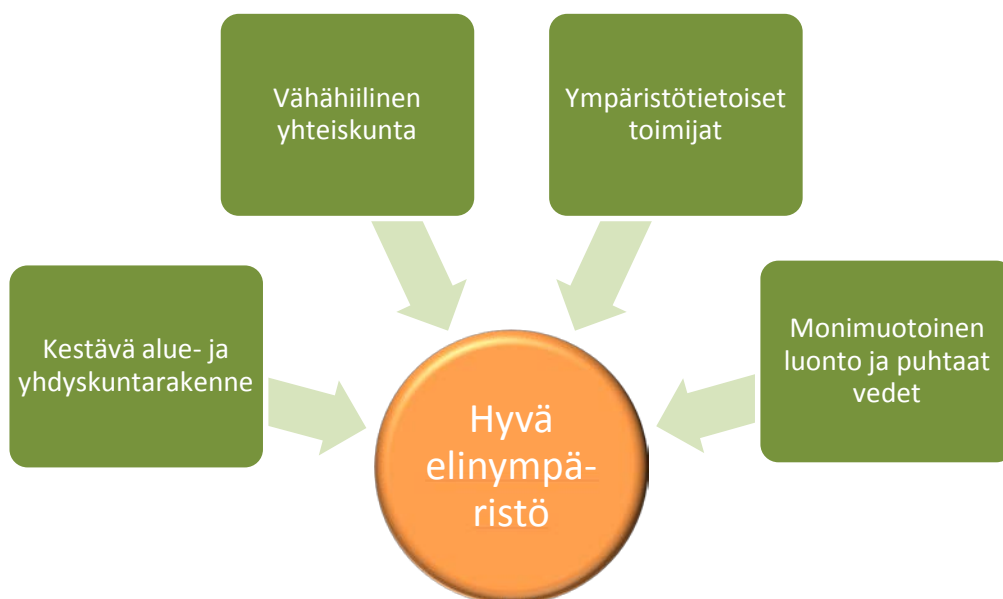
Tavoitetilan mukainen hyvä elinympäristö voidaan saavuttaa kiinnittämällä kehittämistyössä huomiota seuraaviin osatekijöihin:

Kestävä alue- ja yhdyskuntarakente: Tavoitteena on monikeskuksinen, tasapainoinen ja rakenteellisesti kestävällä pohjalla oleva alue. Fyysiset rakenteet turvaavat alueen asukkaiden hyvinvoinnin sekä elinkeinoelämän kilpailukyvyyn. Vaasan kaupunkia kehitetään maakunnan keskuksena. Vaasan seudun lisäksi toinen vahva kaupunkiseutu rakentuu Pietarsaaren ympärille. Niiden lisäksi maakunnassa on useita vilkkaiden maaseutualueiden ympäröimiä maaseutukeskuksia. Kaupunkien ja maaseudun välinen sekä niiden keskinäinen yhteistyö on toimivaa.

Vähähiilinen yhteiskunta: Vähähiilisyys edistää ilmastonmuutoksen torjuntaa. Tavoitteena on normaalioloissa hiilidioksidineutraali sähkön- ja lämmöntuotanto sekä liikenne. Tämä tarkoittaa fossiilisten polttoaineiden osuuden merkittävää laskemista. Myös energian säästämistä sekä teollisen tuotannon, liikenteen ja asumisen energiatehokkuutta on parannettava. Energiaomavaraisuuden saavuttaminen edellyttää sitä, että energiantuotanto perustuu lähes täysin uusiutuviin energianlähteisiin.

Ympäristötietoiset toimijat: Kestävän kehityksen toimintatavat tulee vakiinnuttaa yhteiskunnan eri sektoreille. Kaiken perustana ovat ympäristötietoiset kansalaiset, jotka työssään ja muussa elämässään tekevät kestävän kehityksen mukaisia valintoja.

Monimuotoinen luonto ja puhtaat vedet: Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen tulee huomioida kaikessa luontoa muuttavassa toiminnassa. Arvokkaita luontotyyppisiä ja uhanalaisia lajeja suojellaan. Vesistöjen osalta tavoitteena on saavuttaa vesien hyvä tila ja varmistaa pohjavesien säilyminen hyvänä. Tulvariskien hallintaan tulee panostaa.

Kuva 6 Hyvään elinympäristöön liittyvät kehittämisen painopisteet

Keskeiset kehittämishaasteet maakuntaohjelmakaudella

Kestävän energiajärjestelmän rakentaminen

Maakunnan pitkän aikavälin tavoitteena on energiantuotanto, jossa uusiutuvan energian osuus kattaa maakunnan oman tarpeen. Lisäksi tavoitteena on hiilidioksidineutraali sähkön- ja lämmöntuotanto sekä liikenne. Vaikka Pohjanmaan energiantuotannossa on viime vuosina siirrytty enenevässä määrin uusiutuviin energianlähteisiin, tavoitteiden toteutuminen edellyttää edelleen merkittäviä panostuksia uusiutuvan energian tuotantoon sekä energian säästöön ja energiatehokkuuteen.

Kestävän kehityksen toimintatapojen vakiinnuttaminen

Ilmastonmuutoksen, luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen ja luonnonvarojen hupenemisen takia kestävän kehityksen näkökulma ja toimintatavat on tärkeää vakiinnuttaa osaksi yhteiskunnan eri sektoreiden normaalia toimintaa. Suurena haasteena on se, miten kestävän kehityksen toimintatavat vakiinnutetaan osaksi arkielämää niin, että todellista muutosta saadaan aikaan.

5.2 Kehittäminen maakuntaohjelmakaudella

Maakunnan **alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämistä** jatketaan siten, että se on ekologisesti, kulttuurisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävällä pohjalla. Uutta asutusta ohjataan ensisijaisesti palvelujen, työpaikkojen ja virkistysalueiden läheisyyteen nykyisiin keskuksiin sekä maaseudulla kyläkeskuksiin. Myös uusia palvelujen ja työpaikkojen alueita sijoitetaan

ensisijaisesti niin, että ne perustuvat olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen. Maankäytön ja liikennejärjestelmän suunnittelua sovitetaan yhteen. Maaseudun elinvoimaa tuetaan edistämällä alueidenkäytön suunnittelulla alkutuotannon ja muun elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä sekä palvelujen saavutettavuutta.

Kestävä yhdyskuntarakenne perustuu yhtenäiseen viheraluejärjestelmään, joka yhdistää erilaisia alueita, mahdollistaa laajat luontokokemukset ja on ekologisen toimivuuden edellytys. Virkistysalueiden tarjontaa, saavutettavuutta ja palvelutasoa parannetaan. Alueidenkäytön suunnittelu sekä mantereella että merellä on ekosysteemilähtöinen, ja sen suunnittelun tarpeisiin kehitetään erilaisia digitaalisia ratkaisuja ja ennakointimenetelmiä.

Kestävän alue- ja yhdyskuntarakenteen luominen edellyttää hyvää yhteistyötä kuntien ja muiden viranomaisten kesken. Myös laajempi kaupunkiseutujen välinen yhteistyö esimerkiksi Pietarsaaren ja Kokkolan sekä Vaasan ja Seinäjoen välillä parantaa seutujen kokonaiskilpailukykyä ja liikennejärjestelmän tehokkuutta. Uusia toimintamalleja ja -tapoja kehitetään yhteistyön ja vuorovaikutuksen parantamiseksi entisestään. Myös vuorovaikutusta asukkaiden kanssa lisätään edelleen ottamalla käyttöön ja kehittämällä uusia toimintamalleja sekä digitaalisia työkaluja.

Ponnisteluja kohti **vähähiilistä yhteiskuntaa** jatketaan edistämällä uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä, hajautettujen ja älykkäiden energiaratkaisujen kehittämistä ja hyödyntämistä, energiatehokkuutta sekä energian säästöä. Niihin liittyvät tavoitteet ovat osa maakuntaohjelman *Resurssiviisas yhteiskunta* -kärkiteemaa, joka kuvataan tarkemmin alla.

Luonnon monimuotoisuuden säilyminen monimuotoisena edellyttää, että luonnonvarojen käyttö ja ympäristönsuojelu ovat sopusoinnussa. Luonnon monimuotoisuus ja siihen liittyvät riskit tulee ottaa huomioon luontoa muuttavassa toiminnassa ja luonnonvarojen käytössä. Luonnonvaroja käytetään ekotehokkaasti ja haitalliset ympäristövaikutukset minimoiden. Luonnon ominaispiirteet otetaan huomioon kaavoituksessa ja muussa maankäytön suunnittelussa. Arvokkaita luontotyyppisiä ja uhanalaisia lajeja suojellaan. Lisäksi edistetään luonnoltaan monimuotoisten alueiden säilymistä ja kehittymistä sekä kompensoivia toimia, mikäli luontotyyppiltään arvokkaille alueille joudutaan esimerkiksi rakentamaan.

Luontokoulutoimintaa vahvistetaan ja pyritään integroimaan osaksi muuta ympäristökasvatusta. Luonnonsuojelu- ja virkistysalueiden sekä erilaisten luontoliikuntaa palvelevien reitistöjen verkostoa kehitetään edelleen ja parannetaan niiden saavutettavuutta erityisryhmille, kuten liikuntaesteisille, maahanmuuttajille sekä lapsille ja nuorille. Luontoliikuntaan ja -matkailuun liittyvää yritystoimintaa (mm. ns. Greencare ja Bluecare) edistetään. Erityisasemassa on Merenkurkun maailmanperintöalue, jonka saavutettavuutta parannetaan ja jonka luonnonarvoja vaalitaan.

Vesistöjen ja rannikkovesien tilan parantaminen edellyttää sekä ennaltaehkäiseviä että kunnostustoimia sekä yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Maa- ja metsätalouden sekä yhdyskuntien vesistökuormitusta pyritään vähentämään. Happamien sulfaattimaiden tarkennettu kartoittaminen ja erityisen kriittisten riskialueiden tunnistaminen ovat vesistöjen tilan parantamisen kannalta tärkeitä toimenpiteitä.

Kärkiteema 3: Resurssiviisas yhteiskunta

Hyvään elinympäristöön liittyen maakunnan kehittämisen kärkiteemaksi nostetaan kokonaisuus *Resurssiviisas yhteiskunta*. Kärkiteemaan liittyvien toimien tavoitteena on edistää kestävästä kehitystä ja vähähiilisen yhteiskunnan rakentamista. Samalla pyrkimyksenä on edistää uusien työpaikkojen syntymistä erityisesti maaseudulle, jossa uusiutuvan energian tuotanto tarjoaa suuria mahdollisuuksia.

Kestävän yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän kehittämisellä voidaan merkittävästi vaikuttaa ilmastonmuutokseen, talouteen ja energiavarmuuteen. Sekä kansantalouden että resurssitehokkuuden kannalta on tärkeää hyödyntää olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta mahdollisimman hyvin, edistää työpaikkojen, palvelujen ja vapaa-ajan alueiden saavutettavuutta sekä parantaa kävely-, pyöräily- ja joukkoliikenteen käytön mahdollisuuksia. Tavaraliikenteen osalta edistetään raide- ja merikuljetuksia. Lisäksi biopolttoaineiden ja sähköautojen käytölle on luotava infrastruktuuri ja muut edellytykset. Alueidenkäytöllä vaikutetaan myös luonnonvarojen kestäväan hyödyntämiseen. Hiilinieluja tulee kehittää ja huomioida esimerkiksi metsien rooli hiilen sidonnassa. Pohjanmaalla on vahvat perinteet puurakentamisessa ja puusepänteollisuudessa sekä elinvoimainen alan yritysverkosto, joten myös korkeamman jalostusasteen puunkäytölle on hyvät edellytykset.

Uusiutuvan energian osalta keskiössä ovat tuulivoima ja bioenergia, joilla voidaan tulevaisuudessa kattaa yli 80 prosenttia maakunnan energiatarpeesta. Tavoitteena on edistää tuulivoiman rakentamista siten, että hyödyt kanavoituvat alueelle täysimääräisesti. Bioenergian osalta tavoitteena on parantaa bioraaka-aineiden tarjontaa ja kehittää biomassojen toimitusketjuja. Bioraaka-aineiden toimitusvarmuus tulee huomioida perusväylänpidon rahoituksessa ja yksityistieavustuksissa. Edellisten lisäksi edistetään myös muun uusiutuvan energian, kuten geotermisen lämmön, jätteenpolton ja aurinkoenergian kehittämistä ja tuotantoa.

Uusiutuvan energian osuuden kasvattamisen lisäksi energiaomavaraisuus edellyttää energian säästämistä ja energiatehokkuuden parantamista. Tavoitteena on 3 TWh:n säästö energiankulutuksen arvioituun perusuraan verrattuna. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää merkittäviä energiatehokkuutta parantavia toimia yhteiskunnan eri sektoreilla. Energiaomavaraisuuden lisäämistä tukee aluelähtöinen soveltava tutkimus- ja kehittämistoiminta, jonka teemoina ovat hajautettu energiantuotanto, uudet energiaa säästävät ja muut energiatekniset ratkaisut sekä osaamisen lisääminen koko energiaketjussa.

Kiertotaloudessa kulutus perustuu omistamisen sijasta palveluiden käyttämiseen. Materiaaleja hyödynnetään yhä uudelleen uusien tuotteiden valmistamisessa. Kaikki jätteet tulee käyttää hyödyksi mahdollisimman järkevällä ja kustannustehokkaalla tavalla. Jätehuolto on Pohjanmaalla jo varsin kattava ja toimiva, mutta esimerkiksi jätteiden lajittelua voidaan tehostaa ja kehittää yhteistyötä jätehuollon ja kierrätysalan välillä. Jätehuollosta aiheutuvien päästöjen vähentämiseksi tulee pyrkiä optimoituihin ja hiilidioksidineutraaleihin kuljetuksiin.

Yhtenä keskeisenä tavoitteena on parantaa asukkaiden energia- ja ympäristötietoisuutta. Ympäristökasvatukseen liittyvää yhteistyötä kehitetään ja koordinoidaan systemaattisen toimintatavan vakiinnuttamiseksi. Yleistä neuvontaa ja tiedotusta tarvitaan esimerkiksi kierrätykseen, energiatehokkuuteen ja elinympäristön erityispiirteisiin liittyen.

Taulukko 3 Resurssiviisas yhteiskunta -kärkiteeman tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet

Tavoitteet	Keskeiset toimenpiteet	Seuranta
Uusiutuvan energian tuotanto ja käyttö lisääntyy	<ul style="list-style-type: none"> - Edistetään uusiutuvan energian tuotantoa ja hyödyntämistä kaavoituksella ja tarvittavan infrastruktuurin rakentamisella. - Edistetään uusiutuvaan energiaan ja hajautettuihin ja älykkäisiin energiaratkaisuihin liittyvää tutkimusta ja kehittämistä sekä yritystoimintaa. - Toteutetaan uusiutuvan energian demonstraatio- ja pilotointiympäristöjä. - Kartoitetaan ja hyödynnetään muualla tuotettuja hyviä käytäntöjä ja ratkaisuja. - Vaikutetaan kansallisiin lupa- ja tukimenettelyihin sekä lainsäädäntöön niin, että ne paremmin tukevat uusiutuvan energian käyttöä. 	<ul style="list-style-type: none"> Kasvihuonepäästöt Puupolttoaineen käyttö energiantuotannossa Tuulivoiman osuus sähkön tuotannosta
Tuotannon ja yhdyskuntien energiatehokkuus paranee	<ul style="list-style-type: none"> - Pyritään kaavoituksella optimoimaan yhdyskuntarakennetta energiatehokkuuden näkökulmasta. - Kehitetään joukkoliikennettä ja parannetaan pyöräilyliikenteen mahdollisuuksia. - Edistetään energiatehokkuuteen liittyvää tutkimusta ja kehittämistä sekä yritystoimintaa alueella. - Edistetään energia- ja materiaalitehokkaiden ratkaisujen ja prosessien kehittämistä erityisesti pk-yrityksissä. 	<ul style="list-style-type: none"> Väestön kehitys taajama-alueella Sähkönkulutus
Kiertotalouden periaatteet vakiinnutuvat	<ul style="list-style-type: none"> - Edistetään materiaalien uusiokäyttöä ja ajattelutavan muutosta periaatteella kaikkea voidaan kierrättää. - Edistetään jätteiden lajittelua ja materiaalihyötykäyttöä. - Kehitetään jätekuljetuksia. - Edistetään jakamiseen perustuvien palveluiden kehittämistä ja hyödyntämistä. 	<ul style="list-style-type: none"> Yhdyskuntajätteen määrä Yhdyskuntajätteen hyötykäyttöaste
Asukkaiden energia- ja ympäristötietoisuus kasvaa	<ul style="list-style-type: none"> - Kehitetään neuvontaa ja tiedotusta kierrätykseen ja energiatehokkuuteen liittyen. - Edistetään erityisesti lasten ja nuorten ympäristökasvatusta sekä luontokoulutoimintaa. 	<ul style="list-style-type: none"> Sähkönkulutus Kotitalousjätteen määrä

6 Uuden maakunnan palvelujen kehittäminen

Sote- ja maakuntauudistus on yksi suurimmista hallinnon ja toimintatapojen uudistuksista, mitä Suomessa on koskaan tehty. Uudistus koskettaa mm. kuntia, sairaanhoitopiirejä, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueita, pelastuslaitoksia, maakuntaliittoja, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia sekä TE-toimistoja. Pohjanmaalla uudistus nähdään mahdollisuutena vahvistaa maakuntaa laajassa yhteistyössä ja yhdessä asukkaiden kanssa.

Pohjanmaan sote- maakuntauudistuksen toimeenpanon visiona on:

Sinun Pohjanmaasi 2020

Uusi Pohjanmaan maakunta luo perustan elinvoimaiselle ja turvalliselle arjelle sekä takaa toimivat, yhdenvertaiset ja helposti saavutettavat palvelut maakunnan asukkaille.

Maakuntauudistus johtaa uusiin tapoihin tuottaa palveluita ja tehdä päätöksiä alueilla. Pohjanmaalla tavoitteena on, että uudistus johtaa elinvoimaiseen yhteiskuntaan, jossa asukkailla on yhdenvertaiset mahdollisuudet saada toimivia palveluita asuinpaikasta tai kielestä riippumatta. Tavoitteena on myös, että asukkaiden vaikutusmahdollisuudet asioiden valmisteluun, päätöksentekoon ja palvelujen kehittämiseen paranevat entisestään.

Uudistuksen tavoitteena on luoda palvelujärjestelmä, jossa maakunnan, kuntien, valtion, yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden tarjoamat palvelut muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Pyrkimyksenä on rakentaa hyvin toimivia palveluketjuja ja palvelukokonaisuuksia yhden luukun periaatteella.

Kärkiteema 4: Palveluja jokaisen tarpeisiin

Sote- ja maakuntauudistuksen merkittävyyden takia maakuntaohjelman neljänneksi kärkiteemaksi nostetaan kokonaisuus *Palveluja jokaisen tarpeisiin*. Kärkiteeman toimenpiteiden tavoitteena on tukea sote- ja maakuntauudistukselle Pohjanmaalla asetetun vision ja tavoitteiden toteutumista.

Taulukko 4 Palveluja jokaisen tarpeisiin -kärkiteeman tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet

Tavoitteet	Keskeiset toimenpiteet	Seuranta
Laadukkaan palvelujärjestelmän rakentaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Otetaan asiakkaat tiiviisti mukaan palvelujen kehittämiseen. - Pyritään rakentamaan hyvin toimivia palveluketjuja ja palvelukokonaisuuksia yhden luukun periaatteella. - Sovitetaan tiiviisti yhteen kuntien, maakunnan, valtion sekä yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden tarjoamat palvelut. - Turvataan ja kehitetään henkilöstön osaamista ja panostetaan osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseen. - Hyödynnetään entistä aktiivisemmin järjestöjen ja yhdistysten osaamista. - Hyödynnetään ja kehitetään digitaalisia ratkaisuja aina kun se palvelujen laadun näkökulmasta on tarkoituksenmukaista. 	<p>Asiakastyytyväisyys</p> <p>Palvelujen käyttäjien osallistuminen palvelujen kehittämiseen</p>
Palvelujen saavutettavuuden turvaaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Turvataan asukkaiden yhdenvertaiset mahdollisuudet saada toimivia palveluja asuinpaikasta tai kielestä riippumatta. - Pyritään löytämään myös aivan uudenlaisia toimintatapoja ja menetelmiä palvelujen järjestämiseen. - Hyödynnetään ja kehitetään digitaalisia ratkaisuja sekä liikuvia ja kotona käytettäviä palveluja. 	<p>Palveluverkon tiheys</p> <p>Digitaalisten palvelujen käyttäjämäärät</p>

7 Valtion panostusta vaativat kokonaisuudet

Alle on koottu tärkeimmät kehittämiskokonaisuudet, joiden toteuttaminen edellyttää valtion tai muiden kansallisen tason toimijoiden rahoitusta tai muita toimenpiteitä. Kehittämiskokonaisuuksista nostetaan ohjelmakauden aikana tarpeen mukaan esiin konkreettisia esityksiä, joista neuvotellaan ministeriöiden kanssa uuteen aluekehittämislainsäädäntöön sisältyvässä vuosittaisessa neuvottelumenettelyssä.

Tärkeimpien liikenne- ja logistiikkahankkeiden toteuttaminen

Liitteessä 1 on esitetty maakunnan tärkeimmät liikenne- ja logistiikkahankkeet. Useiden hankkeiden osalta kustannusarviot ovat vielä varsin karkeita varhaisen suunnitteluasteen takia. Maakunnan kehittymisen kannalta on tärkeää, että hankkeet toteutetaan esitetyssä aikataulussa.

Liitteessä esitetyistä hankkeista painotetaan erityisesti seuraavien hankkeiden merkitystä maakunnalle: valtatie 3 Tampere–Vaasa, valtatie 8 Vaasa–Oulu, valtatie 8 Vaasan yhdytie, Merenkurkun liikenneyhteys sekä Suupohjan kehityskäytävä (kantatie 67, Seinäjoki–Kaskinen rata, maankäyttö).

Pohjanmaan energiakeskittymän vahvistaminen

Laboratorioilla ja tutkimusaloilla on suuri merkitys innovaatioiden kehittämisessä ja tarvittavan työvoiman kouluttamisessa. Tavoitteena on, että energia-alan VEBIC-tutkimuskeskuksesta kehittyi kansainvälisen tason tutkimusala. Lisäksi Pohjanmaan energiakeskittymän vahvistamisen kannalta on tärkeää, että muut suunnitellut yhteiskäyttöiset laboratoriot (mm. uusiutuvan energiantuotannon laboratorio, älyverkkolaboratorio sekä moottori- ja generaattorilaboratorio) toteutuvat.

Valtion ja Vaasan seudun välisen kasvusopimuksen toteuttamisella on merkittävä rooli alueen energiateknologiakeskittymän vahvistamisessa. Kasvusopimukseen sisällytetyt hankkeet vahvistavat Vaasan seudun asemaa niiden suurten kaupunkiseutujen joukossa, joiden varaan Suomi rakentaa tulevaisuuttaan maailmantalouden haasteellisissa olosuhteissa. Kasvusopimushankkeiden lisäksi Vaasan seudulla on käynnissä myös monia muita merkittäviä energiakeskittymän vahvistamiseen liittyviä hankkeita, kuten akkutehdashankkeet sekä uusimpia energiaratkaisuja hyödyntävän Wasastation-korttelin rakentaminen.

Energiateknologian ohella merkittäviä mahdollisuuksia Pohjanmaalla tarjoavat uusiutuvien energiamuotojen kehittäminen ja hyödyntäminen. Tärkeää on pyrkiä hyödyntämään uusiutuvien energiamuotojen tuottamia mahdollisuuksia niin, että hyödyt kanavoituvat mahdollisimman kattavasti aluetalouteen. Maaseudulla on tärkeä rooli uusiutuvan energian tuotannossa. Esimerkiksi Suupohjan rannikkoseudulla kehitetään Green Energy Coast -konseptia, jonka avulla seutu pyrkii profiloitumaan uusiutuvan energian edelläkävijäalueeksi Suomessa. Kristiinankaupungissa selvitetään biojalostamon perustamista. Pietarsaareissa puolestaan on merkittävä biotalouskeskittymä, jonka perusta on alueen metsäteollisuudessa.

Osaavan työvoiman varmistaminen

Koulutukseen liittyen on käynnissä monia muutosprosesseja, joista yksi on toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi. Reformin suurimpana haasteena on koulutuksen rahoitukseen tehtävät leikkaukset. Uusi rahoitusmalli, jossa perusrahoituksen osuus on vain 50 prosenttia, edellyttää oppilaitoksilta uudenlaista lähestymistapaa toiminnan suunnitteluun. Lisäksi työelämäyhteistyön kehittämiseksi asetetaan reformissa paljon odotuksia. Yrityksillä ja oppilaitoksilla on kuitenkin tällä hetkellä varsin rajalliset resurssit vastata näihin odotuksiin. Haasteista huolimatta reformi tuo mukanaan myös useita myönteisiä muutoksia, kuten yksilölliset oppimispolut ja joustavan opetussuunnitelman. Opettajan rooli on muuttumassa perinteisestä luennoitsijasta ohjaajaksi ja oppimisen mahdollistajaksi. Tämä on ammatilliselle koulutukselle samanaikaisesti sekä haaste että mahdollisuus.

Pohjanmaan alueella toimii seitsemän korkeakouluyksikköä. Korkeakoulujen välisestä yhteistyöstä sekä kyvystä palvella elinkeinoelämää on olemassa monta hyvää esimerkkiä (esim. opetuslaboratorio Technobothnia, Vaasan energiainstituutti VEI, Vaasa Energy Business Innovation Centre VEBIC). Korkeakouluilla on alueen elinkeinoelämän kannalta erittäin merkittävä rooli osaajien tuottajina ja yritysten innovaatiotoiminnan tukijoina. On tärkeää, että maakunnan korkeakoulukenttä säilyy monipuolisena myös jatkossa ja että korkeakoulujen kykyä tukea erityisesti pk-yritysten innovaatiotoimintaa kehitetään jatkuvasti.

Asiakaslähtöiset, kustannustehokkaat ja vaikuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut

Vaasan keskussairaalan palvelutason säilyminen ja kehittyminen turvataan. Pohjanmaalla tulee olla myös tulevaisuudessa käytettävissä monipuoliset erikoissairaanhoidon palvelut sekä virka- että päivystysaikana. Samoin myös maakunnan sosiaalihuollon erityis- ja vaativan tason palvelujen pitää säilyä monipuolisina.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittäminen vaatii jatkossakin kansallisia kehittämishelmia ja rahoitusta.

Vesistöihin liittyvien riskien torjuminen

Vesistöihin liittyy Pohjanmaalla suuria riskejä. Pohjanmaalla on paljon ns. happamia sulfaattimaita, joista happamuus ja metallit huuhtoutuvat vesistöihin aiheuttaen laajoja vahinkoja. Tulvat ovat toistuvia ja aiheuttavat paljon aineellisia vahinkoja. Lisäksi ilmastonmuutos lisää tulvariskejä entisestään.

Vesien tilan parantamiseen liittyvät tärkeimmät toimenpiteet ovat: happamien sulfaattimaiden hallinnan käytännön toteutus ja maiden riskikartoitus, vesienhoitosuunnitelman käytännön toimien ja neuvonnan edistäminen, haja-asutuksen jätevesien käsittelyn ja lannan käytön tehostaminen, pohjavesialueiden rajausten tarkistaminen ja pohjavesien suojelusuunnitelmien päivittäminen. Myös tulvariskien hallintaan tulee panostaa.

8 Maakuntaohjelman vaikutukset, seuranta ja rahoitus

8.1 Vaikutukset maakunnan eri osissa

Pohjanmaan maakuntaohjelmassa on pyritty ottamaan yhdenveroisesti huomioon niin kaupunkiseutujen, maaseudun kuin saaristoalueidenkin kehittäminen. Monet kehittämistoimenpiteet, kuten suurin osa infrastruktuurihankkeista sekä innovaatiojärjestelmän kehittämiseen liittyvistä toimenpiteistä, koskettavat koko maakuntaa. Lisäksi erityisesti energiateknologiaan liittyvillä hankkeilla on merkittäviä valtakunnallisia vaikutuksia.

Suurin osa maakuntaohjelman sisältämistä toimenpiteistä kohdistuvat koko maakuntaan, eikä seutuja mainita niiden kohdalla erikseen. On kuitenkin selvä, että väestö- ja ikärakenteen kehityksen takia Suupohjan rannikkoseutu tarvitsee erityistä tukea. Tämä tulee huomioida, kun käytännön kehittämistoimia toteutetaan tulevina vuosina.

Monet hankkeet ovat luonteeltaan ylimaakunnallisia. Erityisesti infrastruktuurihankkeiden ja osin myös muiden hankkeiden vaikutukset ulottuvat maakunnan rajojen ulkopuolelle. Kansainvälinen ulottuvuus korostuu erityisesti Merenkurkun liikenteen, vientipainotteisen teollisuuden, korkeakoulujen kansainvälisten toimintojen sekä maailmanperintöalueen kehittämisessä.

8.2 Vaikutusten arviointi

Maakuntaohjelman valmistelun aikana toteutettiin ns. SOVA-lain (200/2005) ja sitä täydentävän valtioneuvoston asetuksen (347/2005) mukainen ympäristövaikutusten arviointi. Arvioitavia vaikutuksia olivat ekologiset, sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset, alue- ja yhdyskuntarakenteelliset sekä tasa-arvovaikutukset.

Vaikutusten arviointia varten keskeisistä sidosryhmistä koottiin Pohjanmaan SOVA-yhteistyöryhmä. Vaikutusten arviointi perustuu pitkälti asiantuntijoiden näkemyksiin. Arvioinnin tukena käytettiin lisäksi erityyppistä tilastomateriaalia ja olemassa olevia erillisselvityksiä. Vaikutusten arvioinnin tulokset on koottu erilliseen ympäristöselostukseen.

Vaikutusten arvioinnin keskeiset tulokset on esitetty liitteessä 2.

8.3 Seuranta

Maakuntaohjelmaa seurataan tavoitekohtaisten seurantamittareiden, laadullisen arvioinnin sekä yleisten aluekehitystä kuvaavien mittareiden avulla. Yleiset aluekehitystä kuvaavat mittarit on esitetty taulukossa 5.

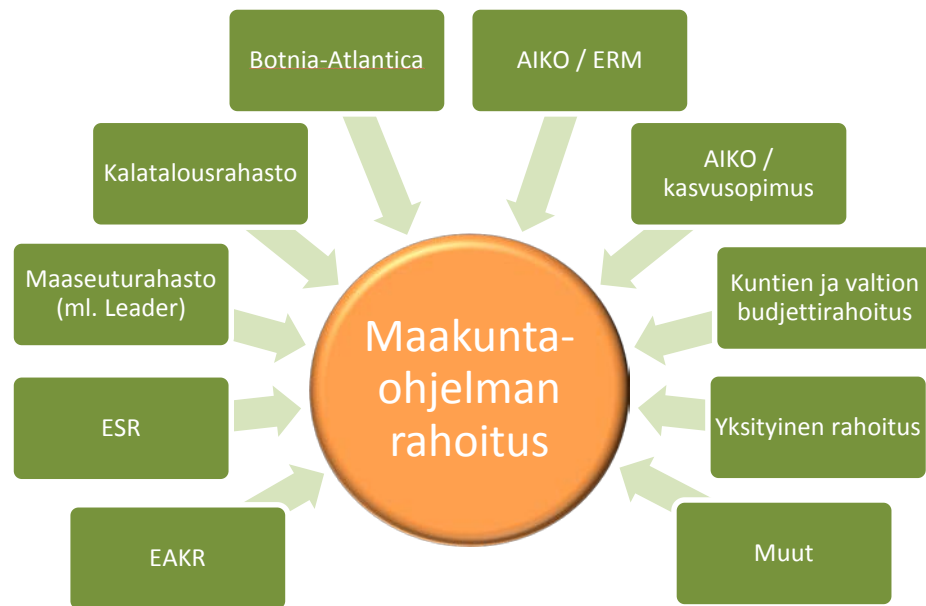
Taulukko 5 Seurattavat aluekehitystä kuvaavat mittarit

	2010	2012	2016 tai viimeisin tieto	Maakuntaohjelman tavoite 2021
Muuttoliike ja väestö				
Väkiluku	177 946	179 663	181 441	186 000
Väestönmuutos	903	564	-243	1 000
Nettomaassamuutto (osuus väestöstä, %)	-0,25	-0,31	-0,58	-0,1
Nettosiirtolaisuus (osuus väestöstä, %)	0,42	0,41	0,34	0,5
Luonnollinen väestönkasvu (osuus väestöstä, %)	0,33	0,22	0,11	0,2
Vanhushuoltosuhte	30,1	32,3	36,1	38
Kilpailukyky				
Bkt/asukas	35 736 107,2 % koko maan tasosta	37 758 102,7 % koko maan tasosta	37 918 (2014), 100,8 % koko maan tasosta	105 % koko maan tasosta
Työn tuottavuus (liikevaihto/henkilöstö, 1000 €)	233	248	252 (2015)	270
Yritysdynamiikka (aloittaneet + lopettaneet yritykset / yrityskanta)	0,13	0,14	0,11	0,16
Kasvuyritysten määrä (Pohjanmaan ELY-alue, OECDn määritelmän mukaan)	35 (2009–2012)	27 (2010–2013)	22 (2011–2014)	50
Vientiliikevaihto (m€)	4 671	4 882	4 717	5 200
Vientiä harjoittavien toimipaikkojen määrä	92	78	137 (2015)	170
Yritysten t&k-menot (m€)	153,8	164,6	192,9 (2015)	220
Työllisyys				
Työttömyysaste, TEM (%)	6,9	6,0	9,1	5
Työttömyysaste, TK (%)	6,6	6,0	5,2	5
Työllisyysaste, TK (%)	70,9	72,8	74,4	76
Nuoret työttömät (15–24-vuotiaat)	796	648	1 077	600
Pitkäaikaistyöttömät (yli 1 vuotta)	955	1 115	2 174	850
Maahanmuuttajien työttömyysaste (%)	20,1	17,8	23,1	16
Työpaikkojen määrä	79 881	80 868	78 529 (2015)	82 500
Työvoiman määrä	84 970	86 113	86 222 (2015)	87 000
Osaaminen				
Tutkinnon suorittaneet (osuus 15 vuotta täyttäneistä, %)	65,3	67,0	69,5 (2015)	70
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneet (osuus 15 vuotta täyttäneistä, %)	26,6	27,4	28,9 (2015)	30,5

Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevat 25–29-vuotiaat (osuus 15 vuotta täyttäneistä, %)	13,9	15,5	15,4 (2015)	12
Elinympäristön laatu ja aluerakenne				
Väestön määrä taajama-alueella	148 451	149 030	150 733	kasvaa
Sähkönkulutus (GWh)	84 938	82 216	80 022 (2015)	laskee
Kasvihuonepäästöt (1000 tonnia)	5 032	3 112	3 914 (2013)	laskee
Puupolttoaineen käyttö energiantuotannossa (1000 m ³)	-	-	469 (2015)	kasvaa
Tuulivoiman osuus sähköntuotannosta (%)	0,17	0,39	5,8	kasvaa
Teollisuuden ja yhdyskuntien fosforikuormitus vesistöihin (tonnia)	21,3	16,7	laskeva trendi	laskee
Teollisuuden ja yhdyskuntien typpikuormitus vesistöihin (tonnia)	871	567	laskeva trendi	laskee

8.4 Rahoitus

Maakuntaohjelmaa toteutetaan pääsääntöisesti valtion ja kuntien, EU-ohjelmien sekä kansallisten erityisohjelmien rahoituksella, sekä viranomaisten toimintamäärärahoilla. EU-ohjelmista Pohjanmaalla toteutetaan Suomen rakennerahasto-ohjelmaa 2014–2020, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2014–2020, rajat ylittävän yhteistyön Botnia-Atlantica-ohjelmaa sekä Suomen elinkeinokalatalouden toimintaohjelmaa 2014–2020.

Kuva 7 Maakuntaohjelman rahoitus

Maakuntaohjelman alueella päätettävissä oleva rahoitus on esitetty liitteessä 3.

Pohjanmaan maakunnan tärkeimmät liikenne- ja logistiikkahankkeet

Hankkeiden tarkemmat perustelut ja kuvaukset on esitetty Pohjanmaan liiton hankekorteissa, jotka löytyvät osoitteesta www.obotnia.fi/edunvalvonta-ja-yhteisty/edunvalvonta

Hankekuvaus	Kustannusarvioarvio toteutuksesta v. 2017–2021 (milj. €)						
	(2015)	(2016)	2017	2018	2019	2020	2021
Rahoituspäätös olemassa							
Kt 68 Pietarsaaren satamatien kehittäminen ja parantaminen, vaihe 1 (7,0 M€)	3	4					
Vt 8 / Kt 68 Edsevön eritasoliittymän parantaminen, vaihe 2 (1,5 M€)			1,5				
Kustannusarvio (V1+V2) yht. 15,5 milj. €							
Vt 3 Tampere–Vaasa: - Laihian eritasoliittymän rakentaminen		5	20	4			
Kustannusarvio yht. 29 milj. €							
Vaasan yhdistysten parantaminen, 1. vaihe - Mt 724 Onkilahti - Palosaari			0,2	4	7,1		
Kustannusarvio 11,3 milj.€ (valtio 52 %, Vaasan kaupunki 48 %)							
Pännäisten kolmioraide				7			
Kustannusarvio yht. 7,0 milj. €							
Toteutusvalmiit hankkeet							
Midway Alignment of Bothnian Corridor: Merenkurkun liikenneyhteyden ja satamatoimintojen parantaminen, aluksen suunnittelu ja rakentaminen, tavaraj- ja matkustajaliikenteen lisääminen	3	0,5	0,5	(28)	(28)	(28)	(28)
Kustannusarvio yht. 90 milj. € (EU, valtiot ja seudut, yksityiset)							
Pääteiden ohituskaistat: - Vt 8 Vassor–Kärklax rakentaminen				7			
Kustannusarvio yht. 7,0 milj. €							
Vaasan satama: - väylän ja altaan syventäminen + ruoppaus				3,3 + 3,0			
Kustannusarvio yht. 6,3 milj.€ (valtio 52 %, kunta 48 %)							
Vt 8 / Mt 724 Vaasan Yhdistysten parantaminen, 2. ja 3. vaihe						54 + 36	
Kustannusarvio yht. 90 milj. € (valtio 60 % + Vaasa 40 %)							
Kt 68 Pietarsaaren satamatie: kehittäminen ja parantaminen, vaihe 2 (9,0 M€)						9	
Kustannusarvio (V1+V2) yht. 15,5 milj. €							

Hankekuvaus	Kustannusarvioarvio toteutuksesta v. 2017–2021 (milj. €)						
	(2015)	(2016)	2017	2018	2019	2020	2021
Kehityskäytävä Pietarsaari–Kokkola: Ohituskaistan suunnittelu, pendelöinnin ja teollisuuskuljetusten kehittäminen + turvallisuuden parantaminen						0,2	
Muut							
Perusväylänpidon yleinen tasokorotus (sis. alueelliset investoinnit)	20	20	20	20	20	20	20

	Ympäristövaikutukset --, -, 0, +, ++					
Kärkiteema ja tavoitteet	Ekologiset vaikutukset	Taloudelliset vaikutukset	Sosiaaliset vaikutukset	Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset	Kulttuuriset vaikutukset	Tasa-arvo-vaikutukset
ELINVOIMAA YRITYKSILLE						
– Yritykset kasvavat ja uusiutuvat	0	++	+	+	+	0
– Yritysten vientitoiminta kasvaa ja alue on houkutteleva kansainvälisten yritysten kannalta	0	++	++	+	+	0
KAIKKI MUKAAN						
– Kaikenikäisten osallisuus vahvistuu	0	++	++	+	++	++
– Kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet paranevat	0	+	++	+	+	++
– Osallisuus digiyhteiskunnassa vahvistuu	+	+	+	+	+	+
RESURSSIVIISAS YHTEISKUNTA						
– Uusiutuvan energian tuotanto ja käyttö lisääntyy	++	++	+	+	0	0
– Tuotannon ja yhdyskuntien energiatehokkuus paranee	++	++	+	++	0	0
– Kiertotalouden periaatteet vakiintuvat	++	+	+	+	+	0
– Asukkaiden energia- ja ympäristötietoisuus kasvaa	++	+	++	+	+	0
PALVELUJA JOKAISEN TARPEISIIN						
– Laadukkaan palvelujärjestelmän rakentaminen	0	++	++	+	+	+
– Palvelujen saavutettavuuden turvaaminen	+	+	+	+	+	++

Maakuntaohjelman rahoitus: Alueella päätettävissä oleva rahoitus (hankerahoitus)

Suomen rakennerahasto-ohjelma Kestävää kasvua ja työtä 2014-2020	Toteutunut	Budjetti	Budjetti indikatiivinen	Budjetti indikatiivinen	2018-2020	
Rahoituskehys vuosi Eu+valtio	2017	2018	2019	2020	Yhteensä	
Yhteensä	3 642 000	4 055 000	3 465 000	2 900 000	6 365 000	21 %

Botnia-Atlantica 2014-2020						
Rahoituskehys vuosi valtio (suomi)	2017	2018	2019	2020	Yhteensä	
Yhteensä	1 358 000	582 000	250 000	100 000	932 000	3 %

Maaseutuohjelma 2014-2020						
Rahoituskehys vuosi EU+valtio	2017	2018	2019	2020	Yhteensä	
Kehittämisprojektit	2 099 000	1 883 000	1 600 000	1 400 000	3 000 000	
Yritystuki	3 148 000	2 825 000	2 600 000	2 400 000	5 000 000	
Aktion Österbotten	1 610 000	1 420 000	1 200 000	1 000 000	2 200 000	
Yhyres	480 000	500 000	500 000	450 000	950 000	
Yhteensä	7 337 000	6 628 000	5 900 000	5 250 000	11 150 000	37 %

AIKO kansallinen						
Rahoituskehys vuosi	2017	2018	2019	2020	Yhteensä	
Ennakoitu rakennemuutos (ERM)	307 000	249 000			249 000	
Kasvusopimus	646 000	518 000			518 000	
Yhteensä	953 000	767 000	0	0	767 000	3 %

Yhteensä						
Rahoituskehys vuosi	2017	2018	2019	2020	Yhteensä	
Yhteensä	13 290 000	12 032 000	9 615 000	8 250 000	29 897 000	100 %
Muutos		-9 %	-20 %	-14 %		

Kuntaraha ja muu julkinen rahoitus

Rahoituskehys vuosi	2017	2018	2019	2020	Totalt	
EAKR ja ESR- kuntarahoitus	728 400	811 000	693 000	580 000	2 084 000	28 %
B-A kuntarahoitus	679 000	291 000	125 000	50 000	466 000	10 %
Maaseutuohjelma kuntarahoitus	629 600	565 000	520 000	480 000	1 565 000	32 %
AIKO kuntarahoitus	571 800	460 200	-	-	460 200	29 %
Yhteensä	2 608 800	2 127 200	1 338 000	1 110 000	4 575 200	100 %